

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ VE
HUKUKİ YAPISI**

Hazırlayan

Mehmet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ

Bingöl – 2020

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ VE
HUKUKİ YAPISI

Hazırlayan
Mehmet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ

Bingöl – 2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	III
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	V
TEZ KABUL VE ONAY	VI
ÖNSÖZ	VII
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR	X
TABLO LİSTESİ	XI
ŞEKİL LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ

1.1. İSLAMİ FİNANS KAVRAMI	3
1.2. İSLAMİ FİNANSIN ORTAYA ÇIKIŞI	4
1.2.1. Dini Nedenler	8
1.2.2. Ekonomik Nedenler	8
1.2.3. Sosyal Nedenler	9
1.3. DÜNYA'DA İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ	10
1.4. TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ	17

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSTA UYGULANAN TEMEL FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

2.1. FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ	23
2.1.1. Cari Hesaplar	23
2.1.2. Katılma Hesapları	24
2.2. FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	25
2.2.1. Mudaraba	25
2.2.2. Müşaraka	26
2.2.3. Murabaha	28
2.2.4. Kiralama (İcara, Leasing)	29
2.2.5. Selem	30

2.2.6. İstisna.....	32
2.2.7. Teverruk.....	32
2.2.8. Vekalet.....	33
2.2.9. Karz-ı Hasen	34
2.3. DİĞER FİNANSMAN MODELLERİ	34
2.3.1. Sukuk.....	35
2.3.2. Tekafül.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANSIN HUKUKİ YAPISI

3.1. ÖZEL FİNANS KURUMLARININ HUKUKİ GELİŞİMİ	39
3.2. KATILIM BANKALARININ MEVCUT HUKUKİ YAPISI.....	43
3.3. İSLAMİ FİNANSLA İLGİLİ DİĞER MEVZUAT	47
3.3.1. Kira Sertifikaları (Sukuk)	47
3.3.2. İslami Sigorta (Tekafül).....	48
3.3.3. İslami Hisse Senedi Piyasaları.....	49
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	50
KAYNAKÇA	52
EK-1 TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANS ALANINDA YAPILAN YASAMA FAALİYETLERİ	58
ÖZGEÇMİŞ.....	62

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim. 21/01/2020

Mehmet YILMAZ

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet YILMAZ tarafından hazırlanan **TÜRKİYE’DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ VE HUKUKİ YAPISI** başlıklı bu çalışma, 21/01/2020 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Zeliha TEKİN	İmza:

TEZ KABUL VE ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../01/2020 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yaşar BAŞ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İslam ekonomisi ve finansı alanında önemli bir yere sahip olan Prof. Dr. Sabahattin Zaim Hoca “Toplumun iktisadi sahada nasıl düzeltereçerimizi bilmemiz için Müslüman bir insanın iktisadi hayatta nasıl davranması gerektiğı sorusuna cevap vermek gerekir.” diyerek İslam ekonomisini vurgulamıştır. Müslüman toplumlara baktığımız zaman özellikle 20. yüzyılın başlarında kurulan İslam ülkeleri Anglosakson veya Kıta Avrupa hukuk sistemlerini örnek almışlardır. Bu hukuk sistemlerinin uygulandığı batı toplumlarında Neo-liberal politikaların ürünü faizli finansal faaliyetler ön plandadır.

Türkiye, birçok yasada olduğu gibi finansal faaliyetlere ilişkin yasaları diğer İslam ülkeleri gibi Kıta Avrupa hukuk sistemlerini örnek alarak düzenlemiştir. Faizli bir sistemin yasalarıyla faizsiz bir sistem kurulamayacağı gerçeğinden hareketle son yıllarda giderek önemi artan İslami finansın Türk hukuk sistemindeki yapısı incelenmeye değer bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen ve gösterdiği desteklerden dolayı değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ’a ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca yetişmemde emeğı geçen annem Feyme YILMAZ’a ve babam Mahmut YILMAZ’a, moral ve motivasyon noktasında daima yanımda olan ve her durumda olduğu gibi tez yazım sürecinde de sabır ve desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Emine YILMAZ’a ve tezin yazım aşamasında her şeyden habersiz benimle bu süreci yaşayan oğlum Mirza Ali YILMAZ ve Hasan YILMAZ’a şükranlarımı sunarım.

Mehmet YILMAZ

ÖZET

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : TÜRKİYE’DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ VE HUKUKİ YAPISI
Tezin Yazarı : Mehmet YILMAZ
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Bilal BAĞIŞ
Anabilim Dalı: İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU
Bilim Dalı : İSLAM İKTİSADI VE HUKUKU
Kabul Tarihi : 21.01.2020
Sayfa Sayısı : 75
<p>Küresel ekonominin gelişimi ile birlikte finans sektörü de ciddi bir gelişim ve dönüşüm yaşamakta; zaman içinde, yeni ihtiyaçlar doğurmakta ve yeni finansal piyasa araçlarına zemin hazırlamaktadır. Diğer yandan, İslam ülkelerinde de, kadim İslam Ekonomisi anlayışı varlığını sürdürmekle beraber, Neo-liberal politikaların ürünü konvansiyonel finansal piyasaların giderek artan etkisi de bir gerçektir. Borç ve faize dayalı konvansiyonel finansal piyasalara alternatif olabilecek İslami finans, dünya finans piyasalarındaki artan popüleritesine paralel olarak Türkiye’de de hızlı bir gelişim göstermektedir. Ancak, İslami finans sektörünün gelişimini belirleyen önemli unsurlardan biri de mevcut hukuk sisteminin ve yasaların, İslam hukuk kurallarına uygulanabilirliğidir. Bu çalışma, öncelikle İslami finansın Türkiye ve dünyadaki gelişimi; Türk Hukuku’ndaki kanun, tüzük ve yönetmelikler doğrultusunda, İslami finans ile ilgili düzenlemeleri açıklamaya çalışmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de İslami finans uygulamalarında eksik kalan konuları belirleyip; kanun koyucu tarafından düzenleme yapılması sürecine yardımcı olmak, mevcut düzenlemelerin uygulamada meydana getirdiği sorunları ortaya koymak ve tamamen veya kısmen değiştirilmesi sürecine katkıda bulunmaktır.</p>
Anahtar Kelimeler: İslami Finans, İslam Hukuku, Türk Katılım Bankacılığı, İslam Finans Hukuku, Faizsiz Bankacılık

ABSTRACT

Bingöl University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: ISLAMIC FINANCE'S DEVELOPMENT AND LEGAL STRUCTURE IN TURKEY	
Author	: Mehmet YILMAZ
Supervisor	: Asst. Prof. Bilal BAĞIŞ
Department	: ISLAMIC ECONOMICS AND LAW
Sub-field	: ISLAMIC ECONOMICS AND LAW
Date	:
<p>The financial sector, along with the development of the global economy, is experiencing a substantial development and transformation process. Over time, it also creates new needs and paves the way for new financial market instruments. On the other hand, in many Islamic countries, although the ancient Islamic economy continues to exist, increasing influence of the conventional Neo-liberal financial markets is a fact. Islamic finance, as an alternative to the debt and interest-based conventional financial markets, shows a rapid development in Turkey, in parallel with the increasing popularity in the world financial markets. Yet, one of the important factors determining the development of the Islamic financial sector is the applicability of the existing legal system and laws to the Islamic rules. This study primarily focuses on development of Islamic finance in Turkey and worldwide; the Turkish laws, rules and regulations, and attempts to explain new regulations related to Islamic finance. The aim of this study is to determine the issues that are missing in Islamic finance applications; to assist the legislators in the process of new regulations, to identify the problems posed by the existing regulations in practice and to contribute to the process of amendments in whole or in part in Turkey.</p>	
Key Words: Islamic Finance, Islamic Law, Turkish Participation Banking, Islamic Finance Law, Interest-Free Banking	

KISALTMALAR

AAIOFI	İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
A.Ş.	Anonim Şirket
BBDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Böl.	Bölüm
EFT	Elektronik Fon Transferi
GES	Gelire Endeksli Senetler
GOS	Gelir Ortallığı Senetleri
İKB	İslam Kalkınma Bankası
IFSB	Islamic Financial Services Board
KZOB	Kar-Zarar Ortaklığı Belgesi
Mad.	Madde
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
s.	Sayfa
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDV	Türk Diyanet Vakfı
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TTK	Türk Ticaret Kanunu
VDMK	Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

TABLO LİSTESİ

Tablo No

Sayfa

Tablo 1.4.1. Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankalarının Finansal Büyüklükleri (Milyon TL-Ağustos 2019).....	20
Tablo 1.4.2. Katılım Bankalarının Sektördeki Pay Oranları.....	21
Tablo 1.4.3. Sukuk İhraçları	22

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No

Sayfa

Şekil 1.3.1. Ülkelerin Toplam Bankacılık sektöründeki Aktif Büyüklüklerine Göre İslami Bankacılık Payları	14
Şekil 1.3.2. Küresel İslami Bankacılık Varlıklarının Payı.....	15
Şekil 1.3.3. Küresel İslami Finansın Sektörel Bileşimi	16
Şekil 2.2.1. Mudaraba Uygulaması.....	26
Şekil 2.2.2. Müşaraka Uygulaması.....	27
Şekil 2.2.3. Paralel Selem Uygulaması.....	31
Şekil 2.3.1. İcra Sukuk Uygulaması.....	36

GİRİŞ

İnsanoğlunun yeryüzü serüveninin başlamasından itibaren belirli yer ve zamanlarda oluşturulan piyasalarda insanlar bir araya gelip çeşitli yöntemlerle mal ve hizmet alışverişinde bulunmuşlardır. Günümüz finans ve bankacılık sektörü, insanların hem kurumsal hem de bireysel finansal ihtiyaçlarını karşılayıp piyasa ekonomisinin devamlılığı için fon akışı sağlamaktadır. Birçok İslam ülkesinde İslami esaslara uygun bir şekilde faaliyetlerini yürüten finansal kuruluşlar bulunmaktadır. Faizsizlik prensibine göre faaliyet gösteren bu finansal kuruluşların gelişimini izleyerek İslam ülkeleri dışındaki yabancı kuruluşlarda İslami finansa rağbet etmektedir.

İslami finans özellikle 2008'de ABD'de ortaya çıkan küresel finans krizi sonrasında finansal işlemlerin varlığa dayalı olmaması nedeniyle dünyadaki faize dayalı sistemlere alternatif bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. İslami finans ürünlerine yönelik talep ulusal ve uluslararası düzeyde önemli gelişme göstermektedir. Türkiye'de; tasarruflarını İslami esaslara göre değerlendirmek isteyen kesime hizmet vermek bu şekilde atıl tutulan kaynakların ekonomiye kazandırmak, Körfez ülkelerinden ülkemize fon aktarılması ve iktisadi yaşamında İslami prensipleri uygulamaya çalışan müteşebbislere fırsat eşitliğinin temin edilmesi gibi ihtiyaçlardan dolayı İslami finans sistemine yönelik çalışmalar başlamıştır. İslami finansta büyük bir paya sahip olan İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık olarak ifade edilen sistem, Türk hukukunda katılım bankacılığı adıyla mevzuattaki yerini almıştır. 1963 yılında Mısır'ın Mith Gamr kasabasında Ahmed En-Neccar tarafından kurulan banka dünyada İslami bankacılığın ilk uygulaması olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de ise İslami bankacılığa yönelik ilk adım *Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası* olup hukuki güvenceden yoksun olması ve zamanla kuruluş amacından saparak faizli işlemler yapılması sebebiyle kapanmıştır. 1983 yılında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) kurulmasına izin verilmesine ilişkin hukuki düzenleme sonucunda 1985 yılında Faisal Finans Kurumu ve Albaraka Türk faaliyete başlamıştır. *Özel Finans Kurumu* adıyla başlayan İslami bankacılık serüveni 19 Ekim 2005 tarihli 5411 sayılı bankacılık kanunu ile kapitalizmin ürünü olan faizli bankalar dışında İslami esaslara uygun faaliyet gösteren bankacılık olarak yasa kapsamına alınmıştır. Bu

düzenlemeden sonra hızlı bir büyüme oranı yakalayan katılım bankacılığı, üç kamu bankasının da bu sektörde faaliyete başlamasıyla toplam banka sayısı altıya (Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Türkiye Emlak Katılım Bankası) ulaşmıştır. 2019 itibariyle katılım bankalarının 1200 civarında yurtiçi şubesi olup, bünyesinde 16 bin civarında personel çalışmaktadır.

Türkiye nüfusunun tamamına yakını Müslümanlardan oluşmasına rağmen, İslami finans da büyük bir paya sahip olan katılım bankalarının sektördeki paylarının % 6'larda olması, İslami sigortacılığın yok denecek kadar az olması ve benzeri İslami finansal araçların piyasalarda işlem hacimlerinin çok düşük olması İslami finans ile ilgili bazı sorunlar olduğunu göstermektedir. Literatürde bu sorunların temeli ülkelerin hukuki yapılarından kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı İslami finansın Türk hukuk yapısındaki gelişimini değerlendirerek İslami finans enstrümanlarının yaygın bir şekilde kullanılmasını teşvik etmektir.

Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak İslami finansın ortaya çıkış nedenleri üzerinde durularak, İslami finans da büyük bir paya sahip olan katılım bankacılığının tarihsel gelişimi, Dünya ve Türkiye'deki ilk uygulamalar hakkında açıklama yapılmış ve somut verilerle mevcut durum analiz edilmiştir.

İkinci bölümde İslami finansın teorik çerçevesi ve İslami finans kurumları tarafından kullanılan finansman yöntemlerinin Türkiye'de uygulama usulleri hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye'deki İslami finansın geçmişten günümüze geçirdiği evrelerin hukuki alt yapısı incelenmiş olup, ÖFK'dan Katılım bankacılığına dönüşüm süreci ve İslami finansın mevcut hukuki yapısından bahsedilerek çalışma nihayete erdirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ

İslami finans küresel ölçekte gelişen ve faaliyetlerini sürdüren bir finans sistemidir. Bu sebeple konvansiyonel finans sistemine alternatif olabilecek olan İslami finansı anlayabilmek adına Dünya'daki tarihsel gelişiminin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünde İslami finansın ortaya çıkışı kavramsal çerçevede ele alınarak dünya ve Türkiye'deki gelişimi açıklanmıştır.

1.1. İSLAMİ FİNANS KAVRAMI

Finans; kavram olarak fon sağlama, yatırım ve kar dağıtım kararlarını en uygun şekilde vererek işletmenin piyasa değerini en yüksek yapmayı amaçlayan bilim dalıdır. İslami finans ise faizsiz bankacılık veya Türkiye'de bilinen adıyla katılım bankacılık faaliyetlerini de kapsayan İslam hukuk kurallarına uygun işlemlerin gerçekleştirildiği finansal sistem olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle kurum ya da kişilerin İslami prensipler çerçevesinde elde ettikleri maddi kazançlarıyla yatırım yapmaları ve bu yatırımları zaman içerisinde değerlendirmeleridir. İslami finans, her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslam hukuk kurallarının uygulandığı sistemdir. İslam hukukuna göre faizin haram olduğu gerçeğinden hareketle İslami finans modern finans anlayışına alternatif olarak gösterilmektedir.¹

İslam dininin önemli kısıtlarından faiz; dilimize Arapçadan geçmiş bir kelime olup, feyz sözcüğünden türemiştir. Arapça anlamı bolluk ve bağıştır. Ansiklopedik kaynaklarda borç verilmiş olan bir miktar paranın geliri, kirası olarak ifade edilmektedir². Bir başka deyişle sermayenin kullanılmasına istinaden verilen fiyat olarak da tanımlanabilir. Konusu belli bir miktar paranın geri ödenmesi olan borçlarda, borcun ortaya çıktığı veya vadesinin dolduğu tarihten, ödemenin yapıldığı tarihe kadar borçlunun geçen sürede paradan faydalanması nedeniyle alacaklıya yasa ya da akit gereği, belli bir oran üzerinden bir bedel ödemesine faiz denilmektedir³.

¹ Pınar Pehlivan, "Türkiye'de Katılım Bankacılığı Ve Bankacılık Sektöründeki Önemi", Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt. 1 Sayı. 31, Konya 2016, s. 298.

² Efrail Aydemir, Hukuk Uygulamasında Faiz, Adalet Yayınevi, Ankara 2001, s. 1.

³ Selahattin Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu ve Atilla Altok, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitapevi, İstanbul 1996, s.1045.

Finans sektörüne genel olarak baktığımızda son 40 yıllık süreçte önemli gelişmeler ve değişimler yaşanmıştır. Arap ülkelerinde ve Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde görülen kalkınma ve refah düzeyinin yükselmesi ve Müslümanların faizden kaçınma isteği, faizli finansman sistemine alternatif arayışlarını hızlandırıp İslam hukuku çerçevesinde faaliyet gösteren finansal kurumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Katılım bankacılığı da, Müslümanların faizden uzak durmak için ortaya koydukları İslami finans sistemi içerisinde yer alan ve faizsiz faaliyet gösteren bir bankacılık yapısını ifade eder. İslama göre, faizin haram olması, Müslümanların konvansiyonel bankacılık sisteminden uzak durmasına sebep olmuştur. Bu nedenle faizli finans anlayışının alternatifi olarak gösterilen İslami finans türü gündeme gelmiştir. Katılım bankacılığı; dünyada İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık olarak tabir edilen bankacılık modelinin ülkemizdeki adıdır. Fon transfer işlemlerinin İslam dini esaslarına uyumlu olarak faizli işlemlerden kaçınılarak yapıldığı bir bankacılık modeli olan katılım bankacılığında, tasarruf sahiplerinden toplanan fonlar, işletilmek üzere ödünç alınarak, fon ihtiyacı olan işletmeciler ile paranın işletilmesi üzerine kar zarar ortaklığı kurulmaktadır.

Katılım bankaları, 5411 sayılı Türk Bankacılık Kanunu'nun⁴ 3. maddesine göre; *“özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve fon kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri olarak tanımlanmaktadır”*.

1.2. İSLAMİ FİNANSIN ORTAYA ÇIKIŞI

İslami finans, faizsiz finans veya Türkiye'de bilenen adıyla katılım finansın tarihsel gelişimi insanlık tarihi kadar eskidir. Yazılı kaynaklarda finansal faaliyetlerin büyük bir bölümünü oluşturan bankacılık faaliyetleri Milattan önce 2123- 2081 yılları arasında Babil'de hüküm süren Sümerlerin ilk hükümdarlarından olan Hammurabi yasalarına kadar uzanmaktadır. Babil hükümdarı Hammurabi, faiz oranına sınır getiren, tefeciliği önlemek için devletin kontrolünde faizli işlemlerin yapılmasını düzenleyen, hem borçluya hem de alacaklıya haklar veren yasalar

⁴ Türk Bankacılık Kanunu (5411 sayılı), T.C. Resmi Gazete, 25983, 01 Kasım 2005.

çıkarmıştır.⁵ Yine, M.Ö. 600-465 arasında Fırat nehri kıyılarında yaşayan İsrail'den sürülmüş olan Egibi ve Murashu ailelerinin de genellikle faizsiz finansman sağladıkları bildirilmektedir. Ancak, Tevrat'taki yasağa rağmen, sonraki dönemlerde faizli işlemlerin Yahudiler tarafından yaygın olarak yapıldığı görülmektedir.⁶

Bankacılık faaliyetlerinin İslam dünyasında ilk rağbet gördüğü dönem Abbasiler (750-1258) dönemi olmuştur⁷. Müslümanlar büyük fütihat hareketleri dolayısıyla geniş bir coğrafi bölgede ticaret yapmışlardır⁸. Özellikle yapılan savaşlar sonucu fethedilen topraklarda elde edilen ganimetler ve müsadere gibi siyasi gelişmelerle hazinede aşırı derecede sermaye birikimi olmuştur. Finansman ihtiyacı devlet eliyle karşılanmaya çalışılmış ve biriken sermayeyle sosyal hayata katkı sağlanmaya çalışılmıştır. İlk çağlardan beri faaliyet gösteren bankerler, İslam dininin ilk zamanlarında geniş coğrafyaya yayılmış olan Müslüman tüccarların finansman ihtiyaçlarının karşılanması, finansal işlemlerinin hızlandırılması ve sigortalama işlemlerinin yerine getirilmesi konularında faaliyet göstermişlerdir. İslamiyet'in doğuşundan beri Müslümanlar, kaynakları üretken faaliyetlere ve tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde faizsiz bir finans sistemi kurmayı başarmışlardır⁹.

Diğer yandan, İslami finansın önemli kısıtlarından faiz, tüm dinlerde tamamen yasaklanmış olmasına rağmen, çeşitli dönemlerde faizli işlemler süregelmiş ve günümüzde finansal sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İslam hayatın her alanını kapsayan yeni düzenlemeler getirmiştir. Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de faiz yasağına ilişkin şu ayetler yer almaktadır;

“Faiz yiyenler ancak şeytanın çarptığı kimseler gibi kalkarlar. Bunun nedeni onların, “Alım satım da ancak faiz gibidir” demeleridir. Halbuki Allah alış verişi helal, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah'tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişte yaptığı kendisine aittir, işi de Allah'a kalmıştır. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir”. (Bakara, 2/275)

⁵ İshak Emin Aktepe, İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, İstanbul 2010 s. 45.

⁶ Fatma Kelleroğlu, “Katılım Bankacılığı Alanında Yaşanan Küresel Gelişmeler”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt. 7 Sayı. 2, Kahramanmaraş 2017, s. 159.

⁷ İsmail Çelik, “Din Ve Kapitalizm Kıskaçındaki Katılım Bankalarının Geleceği”, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 1 sayı. 2, Rize 2015, s. 81.

⁸ Abdulkadir Atar, “Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Cilt. 6 Sayı. 4, Karabük 2017, s. 1034.

⁹ Muhammed Umer Chapra, (2014), İslam İktisadında Ahlak Ve Adalet(Elektronik Sürüm), Çev.Mehmet Saraç, İsfam Yayınları, İstanbul 2018. s. 162.

“Allah, faizi tüketir, sadakaları ise artırır. Allah, hiçbir inkarcı günahkârı sevmez”. (Bakara, 2/276)

“Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz, faizden arta kalanı bırakın”. (Bakara, 2/278)

“Eğer bunu yapmazsanız, Allah ve Resulü tarafından size bir savaş açıldığını bilin. Eğer tövbe ederseniz, haksızlık etmemek ve haksızlığa uğramamak üzere anaparanız sizindir”. (Bakara, 2/279)

“Ey iman edenler! Kat kat faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz”. (Al-i İmran, 3/130)

“Yahudilerin zulmü nedeniyle, bir de pek çok kimseyi Allah yolundan engellemeleri, kendilerine yasaklandığı halde faiz almaları ve haksızlıkla insanların mallarını yemeleri yüzünden önceden helal kılınan temiz ve iyi şeyleri onlara haram kıldık ve içlerinden inkar edenlere acı bir azap hazırladık”. (Nisa, 4/160-161)

“İnsanların malları içinde artsın diye faizli ödünç verdikleriniz Allah katında artmaz. Allah'ın hoşnutluğunu (rızasını) isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte (sevaplarını ve gelirlerini) kat kat arttıranlar onu verenlerdir”. (Rum, 30/139)

Yukarıda geçen ayetlerde belirtildiği üzere, İslamda faiz kesin bir şekilde yasaklanmış ve Müslümanlar faizsiz finansman arayışına girmişlerdir. Bu nedenle İslam öncesinde de uygulamaları olan mudaraba, müşaraka, icara vb. iş ortaklıkları kurmuşlardır. İş ortaklığı günümüzde de uygulaması olan mudaraba yöntemine dayandırılmış ve Hz. Hatice Validemiz de çevresinde güvendiği kişilerle mudarebe usulüyle ticaret yapmıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizzat kendisi de eşi Hz. Hatice ile “mudarip” olarak faaliyette bulunmuştur¹⁰.

İslam dininin asıl kaynağı olan Kuran'da geçen ayetlerde görüldüğü üzere faiz kesin bir şekilde yasaklanmış ve insanların ticaret yapması teşvik edilmiştir. İslamın ikincil kaynağı hadislerde de benzer bulgular öne çıkmaktadır. Faizle ilgili hadislerde şu hükümler yer almaktadır;

¹⁰Ayfer Gedikli ve Seyfettin Erdoğan, Katılım Bankacılığı: Türkiye ve Dünya Uygulaması, Ed. Seyfettin Erdoğan, Ayfer Gedikli ve Durmuş Çağrı Yıldırım, İslam Ekonomisi ve Finansı, Umuttepe Yayınları. İstanbul 2016, s. 210.

“Riba yiyene ve yedirene, şahidine ve katibine Peygamber (s.a.v.) lanet etti¹¹.”

“Riba ancak veresiyede olur. Peşin alışverişte bir beis yoktur^{12,13}.”

“Altını aynı ağırlıktaki altına satmak caiz, fazlasına satmak faizdir. Gümüşü aynı miktar gümüşe satmak caiz, fazlasına satmak faizdir. Hurmayı aynı ağırlıktaki hurmaya satmak caiz, fazlasına satmak faizdir. Arpayı aynı ağırlıktaki arpaya satmak caiz, fazlasına satmak faizdir. Tuzu aynı ağırlıktaki tuza satmak caiz, fazlasına satmak faizdir¹⁴.”

“Bir malı aynı cinsten başka bir malla değiştirmek istediğinizde ölçerek ve peşin olarak alışverişte bulunun¹⁵.”

Yukarıda görüleceği üzere İslam dininin ikincil kaynağı olan Sünnete göre de faiz yasak olup, faizli işlem yapanlar Peygamber tarafından lanetlenmişlerdir. Müslümanlar bu faiz yasağı sebebiyle finansman ihtiyaçlarını karşılamak için faizsiz yollar aramışlardır.

Osmanlı dönemine gelince bu dönemde faaliyet gösteren para vakıfları, günümüzdeki faizsiz bankacılık prensiplerine benzer uygulamaların olduğu ilk kurumsal yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1456 yılında 24.000 altın tutarı ile II. Mehmet tarafından ilk para vakfı yeniçeri ocaklarının et ihtiyacını gideren kasapların finansman ihtiyacını gidermek amacıyla kurulmuştur. XIX. yüzyıla kadar varlıkları bilinen para vakıfları, geçen süre zarfında ekonomik hayat içindeki varlıklarını kaybederek ortadan kalkmıştır¹⁶.

İnsanlar geçmişten günümüze ihtiyaçları sebebiyle iktisadi dallarda, sosyal ve kültürel alanlarda faaliyet gösteren kuruluşlar tesis etmişlerdir. Müslümanlar faiz hassasiyeti nedeniyle toplumda adalet ve eşitlik içerisinde hizmet vermek amacıyla konvansiyonel bankalara alternatif bir yapı oluşturmak için çalışmalara başlamışlardır. Bu nedenle Türkiye’de İslami finansın büyük bir bölümünü oluşturan

¹¹ Müslim, Ebu’l-Hüseyin İbnü’l-Haccac el-Kuşeyri, (öl.261/874), el-Camiu’s-Sahih, Sahih-i Müslim,(I-V), Darül Hadis, Kahire1997 ‘Müsakat’ 105.

¹² Buhari, Muhammed b.İsmail, Sahihu’l Buhari, (I-IV) Darül Hadis, Kahire 2004, ‘Büyü’ 79.

¹³ Müslim, ‘Müsakat’ 101.

¹⁴ Müslim, ‘Müsakat’, 82.

¹⁵ El-Haskefi, İmam Azam Ebu Hanife Müsnedi, (Çev.Mustafa Acıoğlu), Kayhan Yayınları, İstanbul 2015, s. 295.

¹⁶ Kelleroğlu, 2017, a.g.e, s. 159.

katılım bankacılığı olarak isimlendirilen bankalar ortaya çıkmıştır. Bu bankaları da kapsayan İslami finans kurumlarının kuruluşunda yatan temel faktörler şunlardır;

1.2.1. Dini Nedenler

Her ne kadar birçok neden olsa da İslami finansın oluşmasına neden olan sebeplerin en önemlisi İslamiyet'teki faiz yasağıdır. Yukarıda geçen ayet ve hadislerde görüldüğü üzere, İslamiyet'te faizin her türü yasaklanmıştır. Bu nedenle Müslümanlar yaşadıkları ülkelerde birikimlerini faiz içeren konvansiyonel bankalarda değerlendiremediklerinden sürekli bir arayış içerisinde olmuşlar ve zaman içerisinde atıl kalan büyük bir fon birikimi ekonomiye kazandırılmamıştır. Müslüman nüfusun yoğunlukta olduğu ülkelerde yaşayan bireyler sermaye birikimlerini finansal pazarlara çekmek için İslamın prensipleri çerçevesinde seri bir sistemi geliştirmeye çalışmışlar ya da ülkelerinde var olan sistemlerin işleyişlerinde değişiklikler yaparak faizsiz işlem yapan kurumlar haline getirmeye çaba göstermişler.

1.2.2. Ekonomik Nedenler

İslami finansın ortaya çıkma sebeplerinden bir tanesi de ekonomik nedenlerdir. İslam dini insanların topluluk halinde yaşarken meydana gelen bütün eşitsizlikleri ortadan kaldıran birçok kural ve düzenleme getirmiştir. Petrol bakımından büyük rezervlere sahip olan ülkelerin kaynaklarının, batılı ülkelere kaymasını önlemek, konvansiyonel bankaların uzun vadeli yatırım projelerini desteklemekte isteksiz davranması ve işletmelerin verimliliğinin artırılması için fonları daha çok üretim ve ortaklık esasına göre kullandıracak işletmelere ihtiyaç olması gibi ekonomik nedenler faizsiz bankacılığın benimsenmesini hızlandırmıştır¹⁷. Ayrıca 1970'li yıllarda rezerv bakımından petrol zengini olan ülkelerin ortaklaşa aldıkları bir kararla petrole zam yapmaları sonucunda bu ülkelerin gelirleri artmıştır. Bu nedenle petrol zengini olan İslam ülkeleri, fon eksikliği olan İslam ülkeleriyle iş ortaklıkları kurarak bu ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunmak ve karşılıklı işbirliğini gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdir.

İslami bankacılığın ortaya çıkmasına sebep olan ekonomik nedenlere konvansiyonel bankaların uzun vadeli krediler yerine kısa vadeli ve faiz oranı yüksek

¹⁷ Pınar Pehlivan, 2016, a.g.e. s. 300.

kredileri kullandıklarılarından, bu durum gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarını olumsuz etkilemektedir.

Diğer taraftan Türkiye’de, toplumun bir kesimi, faiz hassasiyetlerinden dolayı konvansiyonel bankalar ile çalışmadıklarından birikimlerini nakit, altın veya döviz olarak yastık altında atıl durumda bulundurmaktadır. Sermayenin çok kritik bir konumda olduğu gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için İslami finans büyük önem göstermektedir.

1.2.3. Sosyal Nedenler

İslami finansın ortaya çıkmasının bir diğer sebebi de sosyal nedenler oluşturmuştur. Toplum bireylerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Toplum da gruplar halindeki çeşitli sınıflara mensup bireyler bulunmaktadır. Köylü, şehirli, esnaf, zengin, fakir gibi sınıf ayrımları bulunmakta ve bu sınıflar arasında adaletli bir gelir dağılımı önem arz etmektedir. Sermayeye ihtiyacı olan sanatkarlar, işletmeciler ve bireyler için gerekli olan finansman İslam hukuku çerçevesinde nasıl sağlanabilir, finansman faaliyetleri için gerekli kurum ve kuruluşlar nasıl kurulabilir gibi sorulara aranan cevaplar İslami finans kurumlarının doğuşuna yol açmıştır.¹⁸

Modern anlamda İslami bankacılık sistemine olan ihtiyaç, XX. yüzyılın başlarında Arap ve İslam ülkelerinde özellikle Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı coğrafyalarda ortaya çıkmıştır. XX. yüzyıl’ın başında I. Dünya savaşının yaptığı tahribatlar onarılmadan hemen sonrasında 1929 yılında dünyada yaşanan ve “Büyük Buhran” diye adlandırılan küresel ekonomik kriz ve daha sonra II. Dünya savaşının patlak vermesiyle tüm dünyada ekonomik sıkıntılar baş göstermiştir. Ülkeler ekonomik bunalımdan çıkmak ve kalkınmayı sağlamak için yoğun bir arayış içine girmişlerdir. Bu dönemde siyasi bağımsızlıklarını kazanan Endonezya, Malezya ve Pakistan gibi İslam ülkelerindeki ilim adamları iktisadi kalkınma sürecinde ihtiyaç duyacağı fonları kapitalist ülkelerdeki finans sistemine benzer gelişmiş bir İslami finans sistemi ile sağlanabileceğini ve kaynaklarının da bu sistem sayesinde daha verimli kullanılabileceğini ileri sürmüşlerdir¹⁹.

¹⁸ Bahar Burtan Doğan, Mehmet Kaya, ve Nevzat Narçiçek, “Dünya Bankacılık Sektöründe İslami Bankacılık Sisteminin Gelişimi, Çalışma Prensipleri ve Türkiye’de İslam Bankacılığı Üzerine Bir Analiz”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 5 Sayı. 48, Diyarbakır 2017, s. 178.

¹⁹ Mustafa Canbaz, Katılım Bankacılığı, Beta Basım Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 152.

1.3. DÜNYA'DA İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ

Günümüzde küresel anlamda konvansiyonel (geleneksel) finansla kıyasla çok hızlı gelişmekte olan İslami finansın önemli aracı kurumu İslami bankalardır. Konvansiyonel bankalara kıyasla yeni gelişim göstermeye başlayan İslami bankaların bu gelişim süreci değerlendirildiğinde, İslami bankacılık, İslam ülkelerinde ortaya çıkmasına rağmen Avrupa, ABD ve Uzak Doğu ülkelerinde de rağbet görüp faaliyet göstermektedir.

Müslümanlar arasında faiz odaklı finansmandan kaçınmak refleksi her zaman var olmuştur. İslami finansın modern tarihi 19. yüzyıldan itibaren başlamaktadır. Muhammed Hamidullah'a göre, bu yönde bilinen ilk adım 1891'de Haydarabad'da atılmıştır. Haiderabad's Contribution to Islamic Economics başlıklı makalesinde İslami finansla ilişkin ilk bilgiler yer almaktadır²⁰.

Avrupa bankalarında faizsiz işlemler ilk olarak 20. yüzyılın başlarında 1920'lerde başlamıştır. O tarihlerde Bahreyn Hükümeti Standart Chartered'in ortağı olan Eastern Bank'ın tüm işlemlerin faizsiz yapılması koşuluyla şube açmasına izin verilmiştir. Ayrıca Hollanda'nın ulusal bankası olan ABN-Amro'nun ortağı Handelsbank of the Netherlands Cidde'de bir şube açılmış olup Hollandalı-Endonezyalı hacılar için para değişim hizmetleri vermiştir²¹.

Modern İslami bankalarının ilk bilimsel çalışması 1940'lı yıllarda Hindistan'da yapılmış ve yine aynı yıllarda Faizsiz bankacılığın ilk uygulamaları Malaya'da görülmüştür²². Pakistan'da 1950'li yıllarda faizsiz bankalar küçük kasabalarda yerel banka olarak faaliyette bulunmuştur. İslami bankacılık uygulamalarına yönelik ilk deneme Mısır'da dönemin Devlet Başkanı olan Cemal Abdünnasır tarafından tüm bankaların devletleştirilmesi akımına karşı alternatif olarak geliştirilmesi sonucu 1963–1967 yılları arasında Mısır'da Nil vadisindeki Mit Ghamr'da yapılmıştır²³.

Mısır'ın Nil vadisindeki Mit Ghamr'da yapılan bankacılık faaliyeti literatürde ilk İslami bankacılık faaliyeti olarak geçmektedir. Bu banka Ahmed En-Neccar

²⁰ Abdul Azim Islahi, "Islamic Finance: From Niche to Mainstream in the Academic World", Islamic Banking and Finance Review, cilt. 1 Sayı. 1, Cidde 2014, s. 38.

²¹ Sobol Iwona, "Avrupa Birliği Ülkelerinde İslam Bankacılığı", European Integration Studies, University of Gdańsk, Armii Krajowej, Cilt. 9 Sayı. 1, Poland 2015, s. 189.

²² Gedikli, 2016 a.g.e, s. 211.

²³ Ferudun Kaya (Ed.), Katılım Bankacılığı, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s. 22.

tarafından üreticileri aracı ve tefecilerden kurtarmak amacıyla Mısır'ın Mit-Gamr kasabasında 1963 yılında İslam hukukuna göre yapılan ortaklığa dayalı olarak kurulmuştur. II. Dünya savaşından sonra Almanya'da faaliyet gösteren tasarruf bankalarının Almanya'nın ekonomik gelişmesinde gösterdiği olumlu performanstan etkilenen en-Neccar, bu tür bankacılık sistemini İslam'ın iktisadi ve ahlaki değerleri ile birleştirerek Mısır'da faaliyete geçirmiştir. Bu bankanın kuruluş aşamasında Almanya'dan destek alan En-Neccar'ın İslami bankacılık uygulamalarını hayata geçirme çabasında olduğunu anlayan Almanlar desteği yarıda kesmişlerdir²⁴. En-Neccar'ın kurduğu bu İslami banka dört yıl faaliyet gösterip 1967 yılında kapanmıştır. Ancak bu ilk denemeden sonra İslam hukuku ilkeleri çerçevesinde faaliyette bulunmanın mümkün olduğu görülmüş ve bu yöndeki çalışmalar hız kazanmıştır. Mısır'da devlet desteği ile 1971 yılında kurulan ilk faizsiz banka olma özelliği taşıyan Nasr Sosyal Bankası kurulmuştur²⁵. Hindistan da Cemaat-i İslami nedeniyle 1969'da İslami finansın farklı uygulamaları görülmüştür. Aynı tarihlerde, Müslümanların finansal ihtiyaçlarını karşılamak için İslami prensipler çerçevesinde faaliyet göstermek üzere Phillipine Amanah Bank kurulmuştur²⁶.

Modern anlamda İslami bankacılık faaliyetleri 1970'li yıllarda başlamış olup, petrol fiyatlarında dünya genelinde yaşanan artış sonucu gelirlerinin büyük bir bölümü petrolden oluşan Körfez ülkelerinde sermaye birikimi hızla artmaya başlamıştır. Körfez Ülkeleri elde ettikleri fon fazlasını değerlendirmek için yapılan Uluslararası toplantıların ilki 1970 yılında Karachi'de-İslam Ülkeleri Finans Bakanları Konferansı, 1972 yılında Mısır'da-Mısır Çalışması, 1976 yılında Mekke'de-1.Uluslararası İslam Ekonomisi Konferansı ve 1977 yılında Londra'da-Uluslararası Ekonomi Konferansı yapılmıştır²⁷. İslami bankacılığın finans sektöründe yer alması düşüncesinin bir sonucu olarak Türkiye'nin de aralarında bulunduğu nüfusun çoğunluğu Müslümanlardan oluşan ülkeler tarafından kamu finansmanında yaşanan sıkıntılara bir çözüm bulmak amacıyla 1975 yılında Suudi Arabistan'da hükümetler arası bir yapıya sahip İslam Kalkınma Bankası(İKB) kurulmuştur. Bunu

²⁴ Servet Bayındır, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul 2005, s. 41

²⁵ Doğan, 2017, a.g.e., s. 179.

²⁶ Mohammad Nejatullah Siddiqi, "Lecture Two: Recent History Of Islamic Banking And Finance", University of California, Anderson Graduate School of Management, Los Angeles 2001, Erişim tarihi: 24.07.2019 <http://www.siddiqi.com/mns/Lecture2.htm>.

²⁷ Erdem Bafra, İslami Bankacılıkta Sukuk (Kira sertifikaları) ve Uygulaması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s. 27.

takiben Dubai İslam Bankası ve 1977’de de Faisal İslam Bankası adı altında Mısır’da ve Sudan’da iki özel banka kurulmuştur.

Günümüzde İslami finans piyasası ve İslami bankaların İslam hukuk kurallarına uyumunu sağlamak için çalışan çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Malezya’da 2002 yılında kurulan İslami Finansal Hizmetler Kurulu (Islamic Financial Services Board-IFSB), İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma Merkezi (SESRİC) ve Bahreyn merkezli 1991 yılında kurulan İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Örgütü (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions-AAOIFI) bunlardan birkaçı olup, bu kuruluşlar küresel İslami finans risklerini yayınlayarak İslami finansal hizmetler endüstrisinin sağlamlığını ve istikrarını destekleyen ve artıran uluslararası standartları belirlemektedir²⁸. Aynı zamanda bankacılık, sermaye piyasaları ve sigorta sektörlerini kapsayacak şekilde İslami finans endüstrisi için standartlar ve rehber ilkeler oluşturmaktadır.

İslami finans piyasasında önemli bir yere sahip ilk borsa İstanbul’da 1866 yılında faaliyete başlayan Dersaadet Tahvilat Borsası kabul edilmektedir. Bu borsada birçok şirket yer almakla beraber bu şirketlerin faaliyet alanlarının İslami ilkelere uygunlukları göz ardı edilmiştir. İslami usullere uygun faaliyet gösteren ilk borsa ise Sudan’da 1995 yılında Khartoum Stock Exchange adıyla kurulmuştur.²⁹ Bu borsada İslami usullere uygun bir yasal çerçeve hazırlanmış ve bu doğrultuda faaliyet göstermeye devam etmektedir.

Günümüzde global İslami finans sektöründe yer alan ülkelerden İran ve Sudan’da bankacılık sektörü %100 İslami nitelikte kabul edilmektedir. Bu ülkelerde faizli bankacılık yasaklanmıştır. IFSB’nin 2019 Temmuz ayında yayımladığı rapora göre İslam ülkeleri kendi ülkelerinde faaliyet gösteren tüm bankaların pay oranlarının içerisinde İslami bankacılık pay oranları şekil 1.3.1’de verilmiştir. İslami bankacılık payı en yüksek olan İran ve Sudan’dan sonra Brunei’de İslami bankacılık payı %63.6 (2017:61.8) olarak gerçekleşmiştir. Bu ülkeyi %51.5 (2017:%51.5) Suudi Arabistan, %40.6 (2017:%39.3) Kuveyt, %26.5 (2017:%24.9) Malezya, %20.6 (2017:%20.0) Birleşik Arap Emirlikleri(BAE), %20.1 (2017:%19.8) Bangladeş,

²⁸ Abdul Azim Islahi, 2014, a.g.e., s. 43.

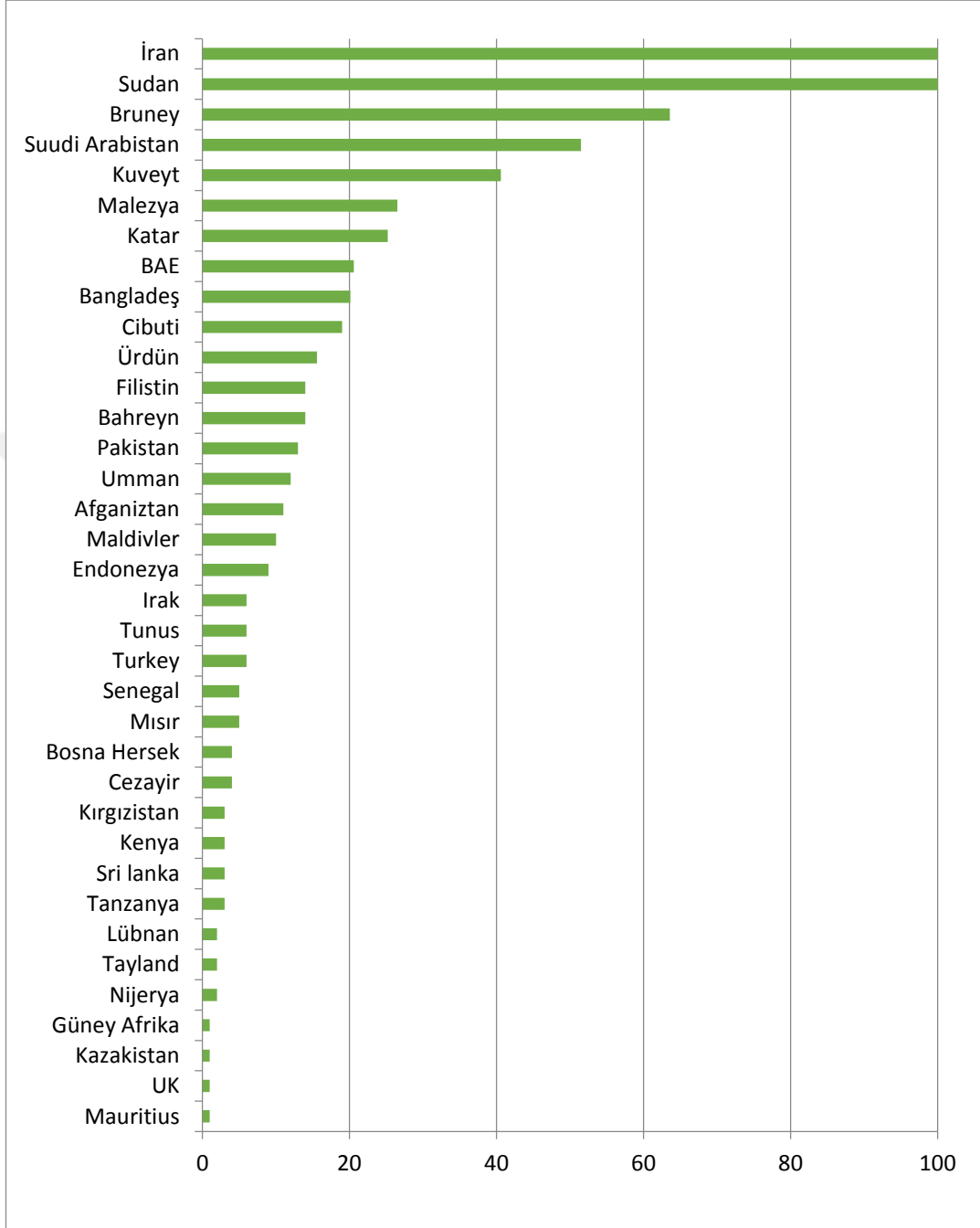
²⁹ Mevlüt Camgöz, İslami Sermaye Piyasaları Araştırma-İnceleme, Ekin Yayıncılık, Bursa 2018, s. 27.

%15.6 (2017:%15.5) Ürdün izlemektedir. Sıralanan tüm bu ülkelerde İslami bankacılık paylarının artışı görülmekle birlikte Suudi Arabistan'da oransal herhangi bir değişim olmamıştır. Katar ise %0.5'lik bir oran düşüşü ile %25.2(2017:%25.7)'ye gerileyen tek ülke konumundadır. Sistematik öneme sahip 12 İslami finans sektöründe İslami bankacılık varlıklarının oranı %91(2017:%92) ve halen borç vadesi gelip ödenmemiş sukuk ihraçlarının da %80(2017:%82)'ini teşkil etmektedir³⁰. Türkiye'de İslami bankacılığın bankacılık sektöründen aldığı pay oranı %6 olup, 36 ülkenin yer aldığı sıralamada 21. sırada yer almaktadır.

³⁰ IFSB, Islamic Financial Services Industry Stability Report 2019, Kuala Lumpur: Islamic Financial Services Board, 2019 s. 11.

Şekil 1.3.1. Ülkelerin Toplam Bankacılık sektöründeki Aktif Büyüklüklerine Göre İslami Bankacılık Payları

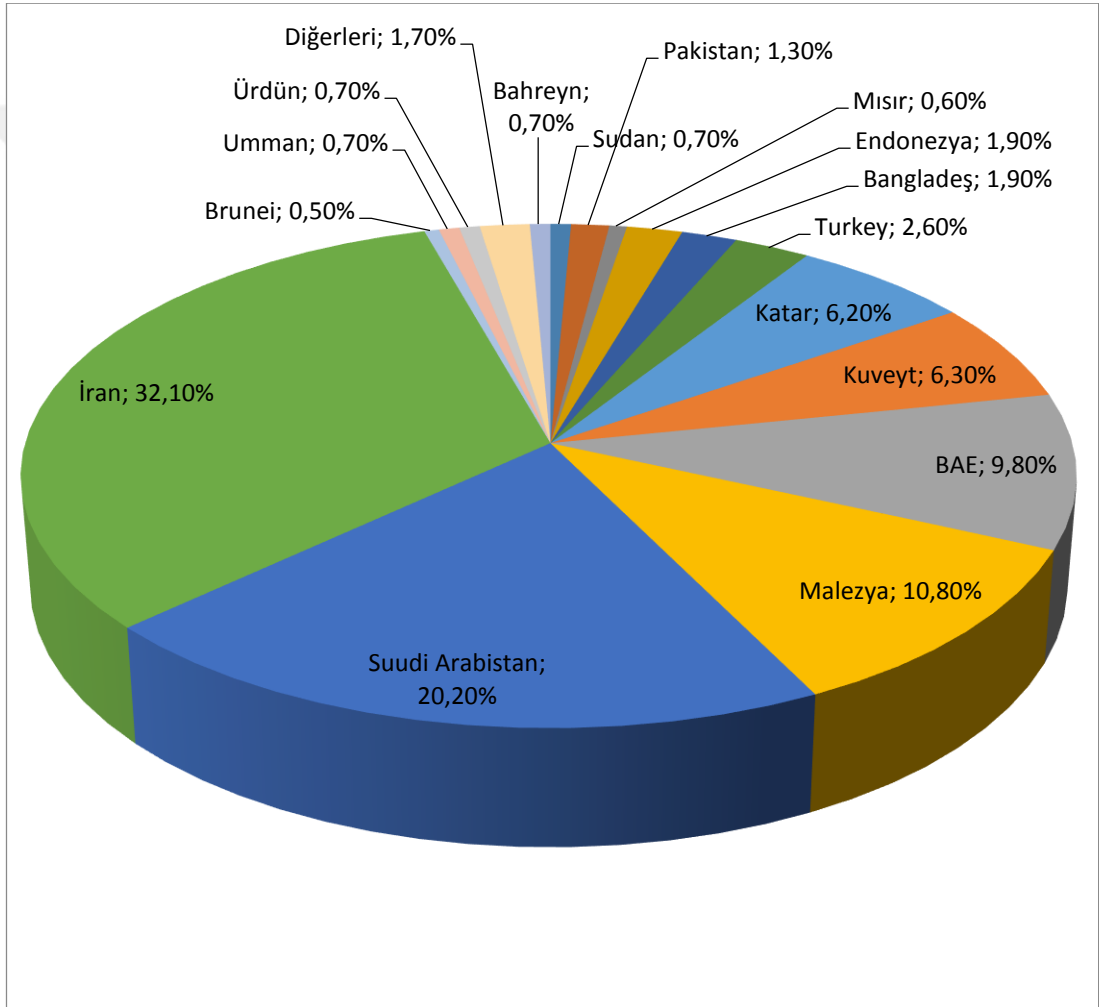
Kaynak: IFSB'nin 2019 Temmuz raporu verilerinden yararlanarak çalışmanın yazarı tarafından oluşturulmuştur.

İran'da 1979 yılında yapılan devrim sonucunda İran İslam Cumhuriyeti'nin yeni anayasasının onaylanmasıyla birlikte faizli bankacılık yasaklanmıştır³¹. İran'da faizli bankacılık yasak olmasından dolayı tarihsel süreç içerisinde küresel İslami

³¹ Atar, a.g.e., s. 1040

bankacılıktan Şekil 1.3.2.'de görüleceği üzere %32.1 ile en yüksek payı almaya devam etmektedir. Bu ülkeyi sırasıyla %20.2 ile Suudi Arabistan, %10.8 ile Malezya, %9.80 ile BAE ve %6.30 ile Kuveyt takip etmektedir. Küresel İslami bankacılığın yaklaşık %80 'ine sahip bu beş ülkeden özellikle Malezya bir önceki yıla göre İslami bankacılık alanında %71'lik büyüme ile ön plana çıkmaktadır. İslami bankacılık alanında hızlı gelişen diğer beş ülke ise sırayla Katar, Türkiye, Bangladeş, Endonezya ve Bahreyn olduğu görülmektedir.

Şekil 1.3.2. Küresel İslami Bankacılık Varlıklarının Payı

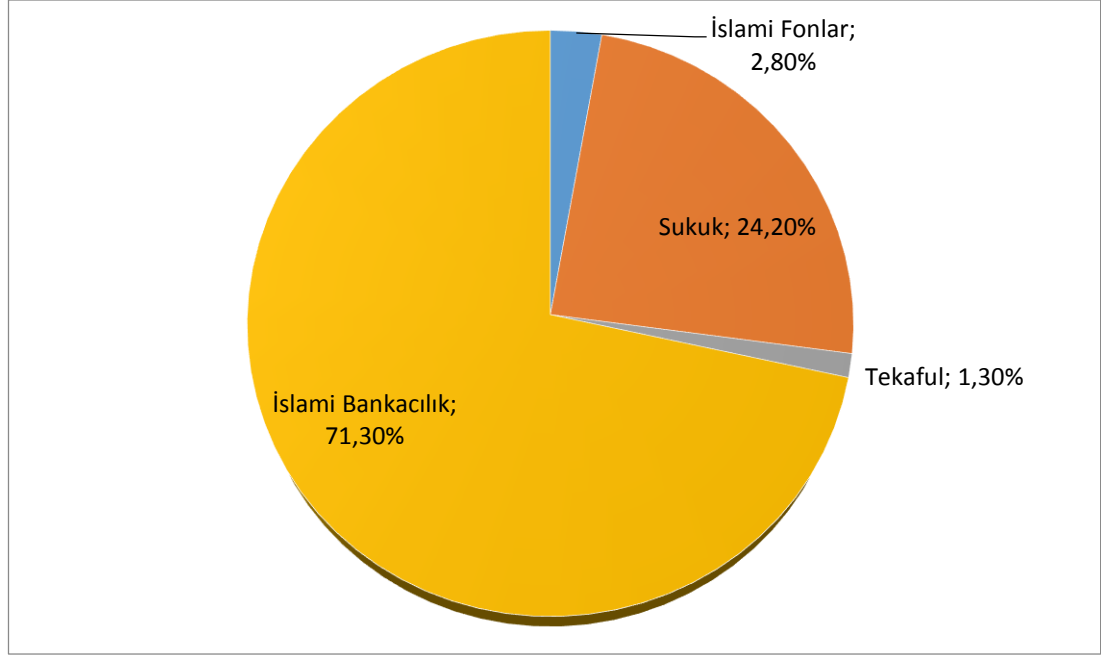

Kaynak: IFSB'nin 2019 Temmuz raporu verilerinden yararlanarak çalışmanın yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Küresel İslami finans sektöründe İslami bankacılığın toplam aktifleri yaklaşık 1.57 trilyon(2017:1.56 trilyon) ABD doları seviyesinde gerçekleşerek bir önceki yıla

göre %0.9 büyüme oranı yakalamıştır³². Aşağıda şekil 1.3.3.'de İslami bankacılığın İslami finans pazarından aldığı pay oranı bir önceki yıla göre %76'dan %71.7'ye gerilemiştir. Bu düşüşün sebebi bankacılık faaliyetleri sırasında gösterilen amortismanlar ve gelişmekte olan ülkelerdeki döviz kurlarından kaynaklanan ekonomik çalkantılar gösterilmektedir. İslami sigortacılık (tekaful) piyasa değeri 26.1 milyar ABD dolarından 27.7 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Tekaful %6.1 gibi önemli bir büyüme gerçekleştirmesine rağmen İslami finans sektöründeki payı olan %1.3 değişmemiştir. Sukuk ihraçları ile oluşan varlıkların payı %24.2'lik bir kısmı teşkil etmektedir. Diğer İslami fonların payı da %2.8'lik kısmı oluşturmaktadır.

Şekil 1.3.3. Küresel İslami Finansın Sektörel Bileşimi

Kaynak: IFSB'nin 2019 Temmuz raporu verilerinden yararlanarak çalışmanın yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Dünyada en fazla sukuk ihraç eden ülke Malezya olup, küresel sukuk ihraçlarının %69'una sahiptir. Malezya'nın ardından %12'lik payla ikinci sırada Suudi Arabistan gelmektedir. Türkiye ise %3'lük oran ile beşinci sırada yer almaktadır.

³²IFSB, 2019 a.g.e., s. 12.

1.4. TÜRKİYE’DE İSLAMİ FİNANSIN GELİŞİMİ

Osmanlı devletinde, İslam dinindeki faiz yasağına rağmen, faiz uygulamaları 19. yüzyılda yaygın bir şekilde uygulanmıştır. Mecellede faize ilişkin açık hüküm bulunmaması ve faize sınırlamalar getirmek amacıyla 22 Mart 1887 tarihinde Murabaha Nizamnamesi kabul edilmiştir³³. Murabaha Nizamnamesi, adi işler açısından 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun³⁴ 19.12.1984 tarihinde yürürlüğe girene kadar yürürlükte kalmıştır. İlk milli banka olan Ziraat Bankası Murabaha Nizamnamesine göre kurulmuştur. Ziraat Bankası günümüz konvansiyonel bankaların İslami bölümlerini anımsatacak şekilde 20 Mayıs 1914 tarihinde çıkarılan Ziraat Bankası kanununda İslami hukuk kurallarını resmi olarak dünyada ilk kez uygulayan banka sıfatına sahip bir kurum olmuştur³⁵. Yine Osmanlı döneminde 13 Adapazarlının bir araya gelerek 13 Ocak 1913 tarihinde Murabaha Nizamnamesine göre kurulan Adapazarı İslam Ticaret Bankası Dünya’da adında İslam kelimesi geçen ilk bankadır³⁶. Bankanın idare merkezi 1934 yılında Adapazarı’ndan Ankara’ya taşınmıştır. 1937 tarihinde ise Türk Ticaret Bankası Anonim Şirketi ismini almış olup, 1997 yılında ise yaşadığı finansal kriz sonucu Türkiye Mevduat Sigorta Fonu’na (TMSF) devrolmuş ve faaliyetleri sona ermiştir³⁷. Bu bankanın İslami ilkelere uygun faaliyet gösterdiğine ilişkin literatürde net bir bilgi bulunmamaktadır.

Türkiye’de Cumhuriyet sonrasında İslami finans araçlarına yönelik kamu tarafından atılan ilk adım olarak 1975’teki Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB)’nın kuruluşu gösterilebilir³⁸. DESİYAB başta yurt dışındaki işçiler olmak üzere halkın tasarruflarını faizsiz bir şekilde sanayi yatırımlarının desteklenmesinde kullanmayı amaçlamıştır. Bankanın faaliyet esaslarında kar ortaklığı ve reel ekonominin finansmanı hedeflemesi nedeniyle müstakil bir İslami banka olmasa da dönemin şartları bakımından İslami bankacılık alanında atılan en önemli adım olarak nitelendirilebilir. DESİYAB yurt içi ve yurt dışındaki tasarruflara hitaben piyasaya sürdüğü DESİYAB Ortaklık Sertifikaları (DOS)

³³ Feyzi Necmettin Feyzioğlu, Borçlar Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1980, s. 811.

³⁴ Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, T.C. Resmi Gazete, 18610, 19 Aralık 1984.

³⁵ Abdulkadir Atar, a.g.e., 2017, s. 1050.

³⁶ Münir Kutluata, “Sakarya’da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası”, Sosyoloji Dergisi Konferansları, Sayı.11, Sakarya 1970, s. 77.

³⁷ (<http://www.tmsf.org.tr>). Erişim tarihi:30.11.2019.

³⁸ Servet Bayındır, Fikhi ve İslami Açından İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları 2), Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015, s. 119.

Türkiye’de ortaklığa dayalı faizsiz finans ürünü olarak ilk adım olduğu değerlendirilebilir. İslami finans açısından zayıf yasal dayanağa sahip olması nedeniyle sonraki dönemde İslami bankacılık ilkelerinden uzaklaşmıştır. Buna rağmen Türkiye’de İslami bankacılığın kurulması için DESİYAB önemli bir deneyim olmakla beraber İslami bankacılık faaliyetlerinin başlamasına büyük katkı sağlamıştır.

Türkiye’de 1980 ve sonrasında ülke ekonomisinde faizsiz bankacılık ve liberalleşme girişimleri gündeme gelmiştir. Türk toplumunda faiz hassasiyeti nedeniyle finansal sisteme dahil olmayan kesimin atıl tutulan kaynaklarının ekonomiye dahil edilmesi, Körfez ülkelerinden ülkemize finansman aktarılabilmesi ve iktisadi hayatında İslami prensipleri uygulamaya çalışan müteşebbislere fırsat eşitliğinin temin edilmesi gibi temel ihtiyaçların karşılanmasının yolları aranmaya başlanmıştır. Farklı sebeplerden dolayı ülke ekonomisine kazandırılmayan tasarrufların reel ekonomiye dahil etmek için katılım bankacılığın kurulmasına zemin hazırlayan ÖFK’ların kurulması için çıkarılan 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi³⁹ ile hizmet vermeye başlamıştır. Bu kurumlar, üretim araçlarını olduğu kadar sermayeyi de ekonomiye kazandıran ve ticari borcu teminat altına alacak bir sistemi geliştirmektedir⁴⁰.

ÖFK’ya yönelik mevzuat düzenlemesinden sonra konuyla ilgili ikinci önemli düzenleme Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında⁴¹ 29.02.1984 tarih ve 2983 sayılı kanun ile alt yapı yatırımlarının finansmanı amacıyla Gelir Ortaklığı Senetleri (GOS)’nin ihracına izin verilmiştir. Yine aynı yıl Kar ve Zarar Otaklığı Belgeleri (KOB)’nin uygulanmasına geçilmiştir⁴².

1985 yılında ilk özel finans kurumlarından Faisal Finans Kurumu ve Albaraka Türk kuruluşlarını tamamlayarak faaliyete başlamışlardır. Kuveyt Türk Evkaf Özel Finans Kurumu 1988 yılında, Anadolu Finans Kurumu 1991 yılında, İhlas Finans Kurumu 1995 yılında ve Asya Finans Kurumu 1996 yılında kurularak faaliyete başlamıştır. 1985 yılında faaliyete başlayan ÖFK’ya ilişkin 1999 ve 2001 yıllarında yapılan yasa değişiklikleri ile birkaç istisna dışında bankacılık mevzuatına

³⁹ Bakanlar Kurulu Kararnamesi (83/7506 sayılı), T.C. Resmi Gazete, 18256, 16 Aralık 1983.

⁴⁰ Ahmet Tabakoğlu, İslam, İktisadına Giriş, Dergah Yayınları, İstanbul 2016, s. 431.

⁴¹ Tasarrufların Teşviki Ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, 18344, 29 Şubat 1984.

⁴² Bayındır, 2015, a.g.e., s. 120.

tabi olup, konvansiyonel bankacılığın yanında mali sisteme dahil edilmişlerdir. Bu yasa değişikliklerinden sonra Özel Finans Kurumları Derneği 2001 yılında kurulmuştur.

2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle ÖFK'nın isimleri Katılım Bankası olarak değiştirilip, Türk Bankacılık sisteminde bir bankacılık alt türü olarak kabul edilmişlerdir. 2008 yılında meydana gelen küresel finans krizinden sonra, özellikle 2009 yılından itibaren dünyada olduğu gibi Türkiye'de de İslami bankacılığa olan ihtiyaç artmaya başlamış ve Türkiye'de İslami finans türevlerinden olan ilk İslami sigortacılık (Tekafül) şirketi olan Neova sigorta kurulmuştur.

2009 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)'nin kamuya aktarılan paylarına endekslenen Gelire Endekli senetler (GES)'in piyasaya sürülmesi ile devlet iç borçlanma senetlerinin çeşitlerinin artırılması ve yatırımcı tabanının genişletilmesi amaçlanmıştır⁴³. Fakat diğer senetler gibi bunlarında ömrü çok kısa olmuştur. Diğer önemli bir gelişme Kuveyt Türk katılım bankası tarafından Londra borsasında ilk sukuk ihracı 2010 yılında gerçekleşmiştir. Devlet eliyle ilk sukuk ihracı ise 2012 yılında yapılmıştır. İslami finans alanında gerçekleşen bu hızlı gelişmeler beraberinde Katılım Bankacılığı prensiplerine uygun borsada işlem görmekte olan hisse senetlerine ilişkin ilk kez Katılım endeksi oluşturulmuştur. Yine aynı yıllarda ilk faizsiz bireysel emeklilik şirketi kurulmuştur.

2019 yılına gelindiğinde Türkiye'de Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım Bankası olmak üzere altı katılım bankası mevcuttur. Ayrıca Halk Katılım Bankası da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'ndan faaliyet izni almış olup, hala kuruluş aşamasındadır.

Katılım Bankacılığı sektörünün 2019 yılında sergilediği performansı bankacılık sektörü açısından değerlendirdiğimizde; 2019 yılında katılım bankalarına yeni katılan Emlak Katılım bankasının kurulması ve var olan bankaların şubeleşme ve istihdamı artırmasıyla beraber sağlıklı bir büyüme sürecine girmişlerdir. Türkiye'de bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü tablo 1.4.1.'de görüleceği üzere 2019 yılında Ağustos ayı itibarıyla %10,4 büyüme kaydederek 3.867 milyar

⁴³ Bayındır, a.g.e., 2015, s. 128.

TL'ye ulaştığını görmekteyiz. Katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü %22,0 büyüme kaydederek 252 milyar TL'ye ulaşmıştır. Katılım bankaları en iyi performansı toplanan fonlarda %33,9'luk bir artışla 183 milyar TL'ye ulaşarak göstermişlerdir. 2018 yılı sonunda Türkiye'de faaliyet gösteren 6 Katılım Bankasının 1.122 şubesi bulunmaktaydı. Katılım Bankacılığı sektörü olarak 2019 yılı Ağustos ayı itibarıyla toplam 23 yeni şube açılması ile şube sayısı 1.145'e ulaşmıştır. Bankacılık sektöründe şube sayısı, toplam istihdam edilen personel sayısı azalmasına rağmen Katılım Bankalarında artış yaşanmıştır. Katılım Bankalarında %1,6 artışla istihdam edilmekte olan personel sayısı 15.910 kişidir. Katılım Bankalarında istihdam edilen bu personel sayısı tüm sektörün %7,7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 1.4.1. Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankalarının Finansal Büyüklükleri (Milyon TL-Ağustos 2019)

FİNANSAL BAŞLIKLAR	BANKACILIK SEKTÖRÜ			KATILIM BANKALARI		
	Ağustos 2019	Aralık 2018	2019/2018 (Değişimi%)	Ağustos 2019	Aralık 2019	2019/2018 (Değişimi%)
Toplanan Fonlar	2.370.615	2.051.166	15,6 %	183.764	137.220	33,9 %
Kullandırılan Fonlar	2.631.381	2.465.582	6,7 %	138.486	124.562	11,2 %
Takipteki Alacaklar(Brüt)	123.798	96.611	28,1 %	6.818	5.050	35,0 %
Toplam Aktif	4.270.409	3.867.135	10,4 %	252.229	206.806	22,0 %
Öz Varlık	456.282	421.185	8,3 %	20.291	16.780	20,9 %
Net Kar	32.838	38.046	-13,7 %	1.785	1.847	-3,4 %
Personel Sayısı	205.415	207.716	-1,1%	15.910	15.654	1,6%
Şube Sayısı	11.440	11.565	-1,1 %	1.145	1.122	2,0 %
Kaynak: TKBB, (http://www.tkbb.org.tr), 30.10.2019						

2019 yılı itibarıyla katılım bankalarının Türk bankacılık sistemi içerisinde aldığı payda önemli bir artış olmasına rağmen şekil 1.4.2.'de görüleceği üzere toplanan fonda %8,0, kullandırılan fonda %5,2, toplam aktifte %6,0, öz varlıkta %4,4, net karda ise %4,7 gibi küçük bir pay oranına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1.4.2. Katılım Bankalarının Sektördeki Pay Oranları

	Eylül 2019	Aralık 2018
Toplanan Fonda	8,0%	6,7%
Kullandırılan Fonda	5,2%	5,1%
Toplam Aktifte	6,0%	5,3%
Öz Varlıkta	4,4%	4,0%
Net Karda	4,7%	4,5%

Kaynak: TKBB, (<http://www.tkbb.org.tr>), 30.11.2019

Türkiye’de uygulamada kullanılan adıyla Kira sertifikalarının (sukukun) ve İslami fonlardan oluşan faizsiz sermaye piyasalarının büyümesi, katılım bankalarını geride bırakmıştır. Katılım bankaları, büyük petrol rezervlerine sahip olan Körfez ülkelerindeki sermayenin Türkiye’ye çekilmesine katkı sağlamaktadırlar. Uluslararası kaynak açığı bulunan Türkiye’de bu ihtiyacı gidermek için Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Kira Sertifikaları ihraç etmektedir. Katılım bankaları da uluslararası piyasalardan temin ettikleri çeşitli yapılandırılmış İslami finansman ürünlerini uygun maliyet ve vadelerle iç piyasaya katkı sağlamak ve bu ürünler sayesinde piyasada işlem gören şirketlerin rekabet edebilme güçleri artmaktadır. Katılım bankaları ve hazine tarafından 2010 yılından 2019 yılına kadar yapılan sukuk ihraçları tablo 1.4.3’te belirtilmiştir. Katılım bankaları toplamda yaklaşık 53 Milyar TL’lik yurtiçi kira sertifikası ihracı ve 4 Milyar Dolarlık yurtdışı kira sertifikası ihracı gerçekleştirmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ise toplamda 32 Milyar TL yurtiçi kira sertifikası, 8 Milyar Dolar yurtdışı kira sertifikası ve 2 Milyar EURO kira sertifikası ihracını gerçekleştirmiştir. Ayrıca 2010 ile 2019 yılları arasında toplamda 175 Milyar TL sukuk ihracı gerçekleştirilmiştir. Kira sertifikaları Varlık Kiralama Şirketlerinden (VKŞ)⁴⁴ satın alınmaktadır.

⁴⁴ Varlık Kiralama Şirketleri(VKŞ); Sadece Sukuk ihraç etmek üzere kurulmuş belirli nitelikleri olan anonim şirketlerdir.

Tablo 1.4.3. Sukuk İhraçları

	YURTIÇİ (MİLYON TL)	YURTDIŞI (MİLYON USD)	YURTIÇİ (ALTIN)*	YURTIÇİ (MİLYON EURO)
01/01/2010-31/01/2019 KATILIM BANKALARI	52.909	4.476		
01/01/2012-31/07/2019 HAZİNE	32.381	8.000	36.456.878,609	2.403
TOPLAM	85.290	12.476	36.456.878,609	2.403

*(1000/1000 Safılık)(Gram)

Kaynak: TKBB, (<http://www.tkbb.org.tr>), 02.12.2019

VKŞ'ler Sermaye Piyasası Kurumuna (SPK) bağlı kuruluşlardan oluşmaktadır. Bankalar, yatırım yapılabilir seviyede derecelendirme notu alan şirketler, ipotek finansmanı kuruluşları, sermayesini en az %51'i doğrudan veya dolaylı olarak Hazineye ait şirketler ve halka açık şirketlere SPK tarafından VKŞ açmaya izin verilmektedir⁴⁵.

⁴⁵ Yavuz Türkan, 33 Soruda İslami Finans Ve Bankacılık, İmaj Yayınevi, Ankara 2019, s. 72

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ FİNANSTA UYGULANAN TEMEL FON TOPLAMA VE FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

İslami finans aslında sadece bir finansal faaliyet olmayıp aynı zamanda ticareti de kapsamaktadır. Birçok hukuk sisteminde olduğu gibi İslam hukukunda da sözleşme özgürlüğü vardır. İslam hukukunun temel kaynaklarında bir kısıtlama olmadığı sürece her türlü sözleşme yapılabilir. Bu çerçevede İslami finans kurumları tarafından İslam esaslarına uygun geliştirilmiş olan finansman yöntemleri; fon toplama, fon kullandırma ve diğer finansman yöntemleri olmak üzere üç sınıfa ayrılabilir. Fon kullandırma yöntemleri de kendi arasında ortaklık yoluyla doğrudan finansman sağlama yöntemi olan Muşaraka, Mudaraba ve Kiralama (icara) veya satış sözleşmeleri yoluyla dolaylı finansman sağlama yöntemi olan Murabaha ve Selem olmak üzere iki sınıfa ayrılabilir. Aşağıda İslami finans sektöründe kullanılan başlıca ürünler ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu ürünlerde ortak olan nokta işletmeci ve yatırımcının finansmanın nerede kullanılacağı konusunda önceden bilgi sahibi olmasını ve bazı ürünlerde finansman sözleşmesine konu olan finansal faaliyetin içinde işletmeci ve yatırımcının doğrudan bulunmasını gerektirmesidir.

2.1. FON TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları diğer bankalar gibi ihtiyacından fazla elinde fon bulunan kişilerden bu fonları toplamaktadır. Bu toplanan fonlarla bankalar, hem müşterilerinin fon ihtiyacını gidermekte hem de fon fazlası olan kişilerin tasarrufları değerlendirilmektedir⁴⁶. Bu başlık altında Katılım bankalarının fon toplama yöntemleri olan cari hesapları ile katılma hesapları incelenecektir.

2.1.1. Cari Hesaplar

Katılım bankalarındaki cari hesaplar konvansiyonel bankalardaki cari hesaplara benzemekte olup, basit bir emanet hesabıdır. 5411 sayılı Bankacılık kanununun 3. maddesine göre; Türk lirası ve yabancı para cinsinden vadesiz açılabilen ve istenildiği zaman geri çekme özelliği taşıyan, karşılığında hesap

⁴⁶ Serhat Yüksel, İslami Bankacılıkta Fon Toplama/Fon Kullandırma Yöntemleri ve İslami Finansmanda Sukuk, Ed. Seyfettin Erdoğan, Ayfer Gedikli ve Durmuş Çağrı Yıldırım, İslam Ekonomisi ve Finansı, Umuttepe Yayınları. İstanbul 2016, s. 176.

sahibine faiz ya da kar payı adı altında herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır. Bu hesaplardan katılım bankalarınınca hizmet bedeli adı altında belirli bir ücret alınabilmekle birlikte, çoğunlukla herhangi bir ücret talep edilmemektedir. Özel cari hesaplar, genel olarak kısa vadeli ödeme ve transfer kolaylığı sağladığı için yatırılan fonlardan oluşan hesaplardır. Cari hesaplardan; otomatik ödeme talimatı verme, fatura, aidat, kredi kartı ödeme, çek senet ödeme, vergi, harç gibi çeşitli ödeme işlemleri, havale ve EFT gibi para transfer işlemleri yapılabilen mevduat türü hesaplar olarak kabul edilmektedir. Katılım bankalarının cari hesapları sıfır maliyetli fon kaynakları olmalarından dolayı bankanın önemli fon kaynakları arasında görülmektedir⁴⁷.

2.1.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları, Bankacılık kanununun 3. maddesine göre Katılım bankalarına TL ve döviz cinsinden kar ve zarara katılma hesabı karşılığında yatırılan fonların, katılım bankaları tarafından işletilmesinden ortaya çıkacak kar veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında fon sahibine önceden belirlenmiş faiz, kar veya başka ad altında sabit bir kazanç getirisi garanti edilmeyen, ayrıca yatırılan anaparanın geri ödenmesi dahi taahüt edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır. Bu hesaplar 1 ay, 3ay, 6 ay, 1 yıl ve daha uzun süreli olarak açılabilir. Ayrıca bir aydan kısa olmamak şartıyla kırk vadeli (32 günlük, 44 günlük) olarak tabir edilen ara vadeli katılım hesapları da açılabilir. Katılım hesaplarına yatırılan fonlara vade sonunda katılım bankaları tarafından belirlenen stratejiler çerçevesinde kar payı dağıtılmaktadır. Katılma hesapları katılım bankacılığı sisteminin temel yapıtaşları olup, katılım bankalarının en önemli fon kaynaklarını oluşturmaktadır⁴⁸.

Katılım hesabına fon sağlayan yatırımcılar için bir sonraki dönemde alınacak kar payı oranı olarak, bir önceki dönemde dağıtılan kar payı oranlarının göstergeleri referans olarak gösterilmektedir. Katılım bankaları katılım hesaplarının işletilmesinden dolayı herhangi bir masraf meydana gelirse bu masraf tamamen bankaya aittir. Yatırımcı vade dolmadan evvel mevcut hesabından para çekebilir. Bu durumda konvansiyonel bankalarda yaşanan vade faizi bozulması işlemi katılım bankalarında yaşanmamakla birlikte vade sonunda hesapta kalan fon miktarı

⁴⁷ Kadir Özer ve Sinan Şekeroğlu, “Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı”, Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (Bafad), Cilt. 4, Sayı. 2, Ankara 2017, s. 18.

⁴⁸ Mehmet Dikkaya ve Yunus Kutval, Katılım Bankacılığı: Türkiye Örneği, Savaş Yayınevi, Ankara 2014, s.39.

üzerinden kar dağıtımı yapılır. Yatırımcı vade sonunda payına düşen kar üzerinden vergi ödemektedir⁴⁹. Katılım hesabına fon yatıran müşteriye kar taahhüt edilemeyeceği gibi anapara garantisi de verilemez. Her zaman kar edilecek bir durum da söz konusu değildir. Ancak bilanço döneminde bazı projelerde zarar meydana gelse dahi katılım bankaları birçok projede kar elde etmelerinden dolayı toplamda kar meydana geldiği için bugüne kadar katılım hesabı sahiplerine zarar dağıtımı yapmamışlardır.

2.2. FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

İslam hukukunun esasları çerçevesinde katılım bankalarının kullandığı fon toplama yöntemleri Mudaraba, Muşaraka, Murabaha, İcara, İstisna, Selem, Teverruk, Vekalet ve Karz-ı Hasen olmak üzere 8 alt başlıkta incelenecektir.

2.2.1. Mudaraba

Mudaraba yöntemi bir tür emek-sermaye ortaklığıdır. Taraflardan birinin sermaye diğerinin emek koyarak iki kişi arasında gerçekleşen bir ortaklık sözleşmesidir. İslam hukukunda tarafların birden fazla olabileceğine imkan verilmiştir. İslami bankacılık faaliyetlerinde ise her iki tarafın da çoğulcu bir yapıdan oluştuğu görülmektedir. Bir tarafta bankaya fon sağlayan çok sayıda sermaye sahibi, diğer taraftan bu sermayeyi çalıştıran banka vardır. Bu durumda banka sermaye sahibi, kredi verdiği kimseler ise çok kişiden oluşan mudarip tarafı oluşturur. Bankanın çok sayıda kimseden fon toplayıp biriktirmesi ve kullandırması çoklu mudarebeye örnek teşkil etmektedir⁵⁰.

Mudaraba yönteminde sermayedar, sermayeyi koyar ve işin yönetimine karışmaz. Sadece emek sahibi işin yönetimini üstlenir. Faizsiz finans kuruluşlarının fon toplamak için kullandıkları bir yöntemdir. Katılım bankalarındaki katılım hesapları da mudaraba yöntemiyle işlem yapmaktadır. Katılım Bankaları yatırım için ihtiyaç duyulan sermayenin tamamını finanse ederken, finansmanda yararlanan emek sahibi/işletmeci de ortaklık sözleşmesi çerçevesinde yapılan işe emeğini koyar. Yapılan ortaklıktan kar elde edilmesi durumunda, elde edilen kar, ortaklık

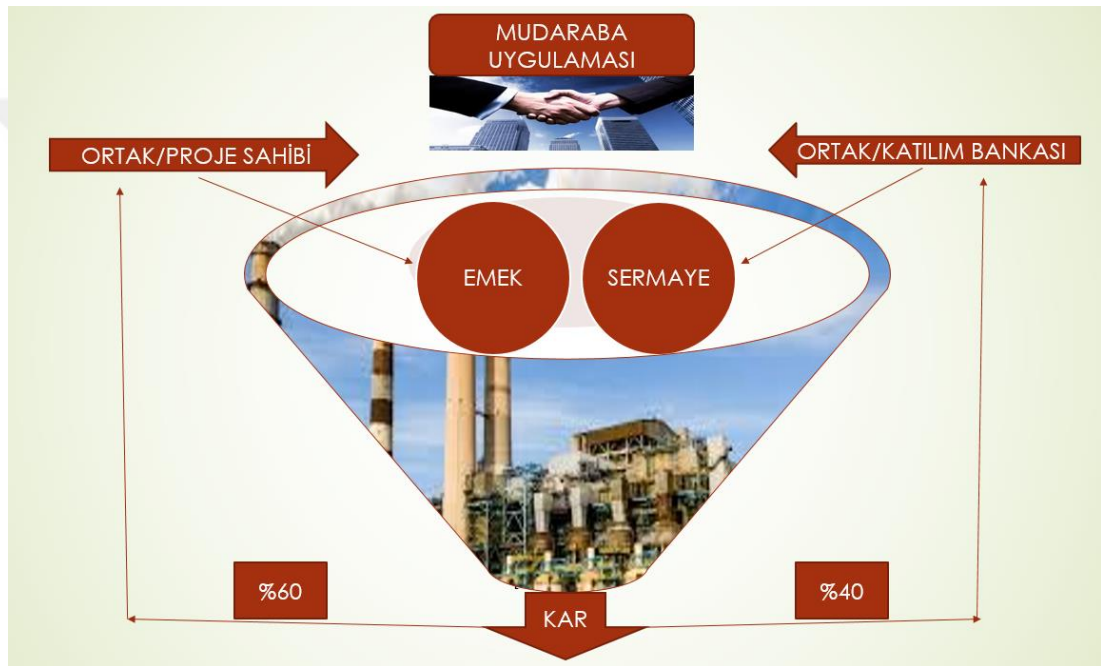
⁴⁹ Gökhan Sümer ve Fatih Onan, “Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci Ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları” Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt.3 Sayı.17, Ankara 2016, s. 303.

⁵⁰ İmran Çelik, “Meşru’ Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe Ve Günümüzde Kullanımı”, Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.1 Sayı.3, Adıyaman 2017, s. 392.

sözleşmesinde belirtilen oranlarda banka ve işletmeci arasında paylaşılır. Taraflarca karın sabit bir miktar olarak belirlenmesi caiz değildir. Zarar olması durumunda zarar sermayedara yani katılım bankasına aittir. İşletmeci zarara katlanmaz, zira böyle bir durumda işletmecinin de emek ve çabası boşa gitmiş olur⁵¹. Eğer işletmecinin yapılan işte bir kusuru varsa ya da yapılan ortaklık sözleşmesine aykırı hareket etmişse, işletmeci kusuru oranında zararı yüklenir.

Aşağıda şekil 2.2.1’de Mudaraba yönteminin uygulaması gösterilmektedir.

Şekil 2.2.1. Mudaraba Uygulaması

Kaynak: Çalışmanın yazarı tarafından hazırlanmıştır.

İslam tarihi boyunca en çok kullanılan ortaklık türü olan mudarabanın deniz aşırı ticaretlerde uzun vadeli bir finansman yöntemi olduğu görülmektedir.

2.2.2. Müşaraka

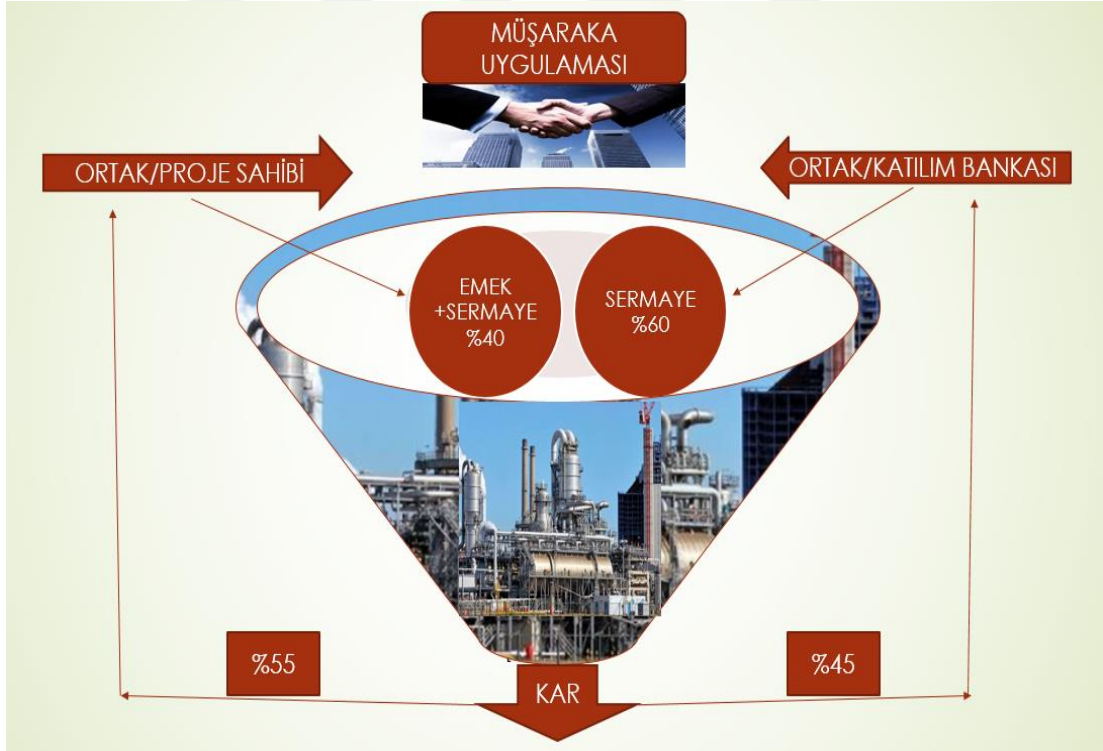
Müşaraka günümüz sermaye şirketlerinden komandit şirkete benzer bir sistemdir. Ortaklığın taraflarından her ikisinin de sermayeye ya da hem sermaye hem de emeğe katıldığı ortaklık sözleşmeleridir. Başka bir ifadeyle kar veya zararın paylaşılması şartıyla iki veya daha fazla kişinin belirli bir tutarda öz sermayeye

⁵¹ Hüsameddin Affane, Fıkhi ve Ahlaki Yönleriyle İslam’da Ticaret, (Çev.Servet Bayındır), Polen Yayınları, İstanbul 2012 s. 278.

katıldığı bir ortaklık türüdür⁵². Bu sistemde katılım bankası gerekli sermayenin bir kısmını karşılar. İşletmeci ise projenin özelliğine uygun olarak sermayenin geri kalan kısmını sağlar. Taraflardan biri sadece sermaye temin ederken diğer ortak veya ortaklar sermayeyle beraber emeğiyle ortaklığa katkı sağlamaktadır. Yapılan finansal faaliyet sonucunda elde edilen kar veya zarar başlangıçta anlaşılan oranlarda paylaşılır. Paylaşım oranı sermaye paylarıyla aynı olmak zorunda değildir. İşletmeci, yapılan finansal faaliyette sermayeye ek olarak emeğini kattığı için kardan daha yüksek oranda pay alabilir⁵³. Yapılan faaliyetler sonucunda projede bir zarar oluşması durumunda ise ortaklar başlangıçtaki sermaye paylarıyla orantılı olarak zarardan etkilenirler. İşletmeciye ilave bir zarar yüklenemez. Ancak işletmeci ortaklık sözleşmesine aykırı davranması sonucu bir zarar oluşmuşsa bu zarardan da sorumludur.

Aşağıdaki şekil 2.2.2’de Müşaraka yönteminin uygulaması gösterilmektedir.

Şekil 2.2.2. Müşaraka Uygulaması

Kaynak: Çalışmanın yazarı tarafından hazırlanmıştır.

⁵² Suna Akten Çürük, Factors Effecting The Development Of Islamic finance In Turkey, International Interdisciplinary Business-Economics Advancementconference (IIBA-2014), s. 3.

⁵³ Mehmet Şükrü Tekbaş, “İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği”, Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Notları, İstanbul 2013, s. 6.

Müşarakanın, sonradan ortaya çıkan yeni bir türü ‘Azalan Müşaraka’ yönteminde faaliyetin başında normal Müşarakada olduğu gibi banka ve işletmecinin proje ortaklığındaki payları belirlenir. Taraflar şirkete katkıları oranında pay alır. Bu tür finansman yönteminde, ortaklıktan gelir elde edilmeye başlandıktan sonra eğer işletmeci projenin tamamına sahip olmak isterse bankanın projedeki payını, dönemsel olarak yapılan ek ödemeler sonucunda satın alır⁵⁴. Böylece bankanın yapılan ortaklıktaki hisseleri ve bu hisselerden elde ettiği gelir gittikçe azalır. Azalan Müşaraka yöntemi, genellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman taleplerini karşılamada kullanılırken; bazı Arap ülkelerinde büyük ölçekli projelerin finansman taleplerini karşılamada da kullanılmaktadır.

2.2.3. Murabaha

İslami finansman yöntemleri arasında en çok tercih edilenidir. En çok tercih edilmesinin sebebi pratik olması ve uygulanan ülkelerdeki konvansiyonel bankaların (menkul-gayrimenkul kredileri) finansman yöntemine çok benzemesidir. Murabaha, İslam hukukunda fiyatı, maliyet ve kar marjını toplayarak hesaplayan bir spot satış sözleşmesidir⁵⁵. Murabaha, gelişmiş satın alma ve ertelenmiş satış şeklinde çalışan faizsiz bir finansman yöntemi olarak da ifade edilir. Uygulamada, katılım bankaları, müşterisinin talep ettiği malı üçüncü kişiden satın alıp, vade farkını ekleyerek müşterisine satması gerekirken mevzuat gereği müşterisine vekalet vererek müşterisinin talep ettiği malı almasını sağlamaktadırlar.

Murabaha yönteminde, müşteri, malın peşin fiyatı, bankaya ödeyeceği vade farkı ve taksit sayısı konusunda bilgi sahibidir⁵⁶. Pratik ve getiri oranı yüksek olmasının yanında sağlanan finansman, bir mala bağlı olarak verildiği için finansmanın risk oranı çok düşüktür. Bu yöntem Türkiye’de de İslami bankalarının en sık kullandığı finansman yöntemlerinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Murabaha yöntemi aynı zamanda faiz ve enflasyonun karşılıklı besleyici yapısından ayrı bir yapı olarak düşünülmelidir. Enflasyon, üretime girdi olan sermayeye faiz uygulandığında büyür. Faiz oranları yükseldikçe enflasyon büyür. Bu kısır döngü, üretimin beklenen karın faiz maliyetlerinin gerisinde kaldığı kapitalizm

⁵⁴ İsmail Özsoy, Türkiye’de Katılım Bankacılığı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul 2011, s. 48.

⁵⁵ Tekbaş, 2013, a.g.e, s. 5.

⁵⁶ Atila Yanpar, İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar, Scala Yayınları, İstanbul 2014, s. 159.

sistemindeki finans krizine yol açar. Murabaha finansmanı, enflasyon içindeki deflasyon yapısıyla kapitalizm-enflasyon-faiz ilişkisine alternatif getirebilir. Aynı zamanda, piyasa sürdürülebilirliği anlayışında önemli bir çözüm getirmektedir. Bu nedenle finans ekonomiyi beslemez, ekonomi finansı besler.

Murabaha esnaf ve küçük işletmelere kısa ve orta vadeli ticari finansman kullanma imkanı sunma konusunda da esnek bir yapıya sahip olması nedeniyle en sık kullanılan finansman yöntemidir. Katılım bankalarının yaptıkları işlemlerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturması nedeniyle literatüre murabaha sendromu olarak geçmiştir. Ekonomimizdeki işletmelerin borçlu ve borçlu yapılarını işletme sermayesi olarak ele almaları murabaha finansmanının ana işlevinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Ahmed en-Naccar'ın⁵⁷ hassasiyetle belirttiği gibi fon kullandırma da Mudaraba veya Müşaraka yöntemi yerine Murabaha yönteminin ön plana çıkarılması İslami bankacılığı zamanla faizli bankacılığa yaklaştıracaktır⁵⁸.

2.2.4. Kiralama (İcara, Leasing)

Kiralamanın sözlük anlamı; kiraya verenin bir malın kullanım hakkını, tek seferde veya bir ödeme planı dahilinde, taraflarca kararlaştırılmış bir vadeye kadar kiracıya devrettiği sözleşmedir. Finansal Kiralama(leasing) ise; bir malın mülkiyetine sahip olmanın verdiği haklardan kaynaklanan her türlü risk ve yararların devredildiği sözleşmedir⁵⁹. Sözleşme belirtilen vade sonunda kira konusu mülkiyet kiracıya devredilebilir veya mülkiyet malikin uhdesinde de kalabilir.

İslam hukukunda icara sözleşmesi, hem menkul ve gayrimenkul eşyanın kullanımını konu alan kira sözleşmesini, hem de insanın çalışmasını konu alan iş sözleşmesini kapsamaktadır. İslam borçlar hukukunda ise menfaatin bir bedel karşılığında devredilmesini konu alan, günümüzde kira, iş ve kısmen de istisna sözleşmesine benzer olarak tabir edilen sözleşmedir⁶⁰.

Günümüz bankacılık sektöründe uygulama alanı bulan Kiralama finansman yönteminde; Katılım bankası ve yatırımcı arasında belli bir süre için imzalanan bir

⁵⁷ Ahmed En-Neccar, El-Mudarebe'l- Müştereke ve Meda Tatbikuha fi Masarifi'l-İslamiye, El Cami'etü'l İslamiyye, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Gazze 2002, s. 232.

⁵⁸ Abdullayev Elman, "Bir Finansman Modeli Olarak Mudarabe'nin Faizsiz Bankacılıkta Etkin Şekilde Kullanılması Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin Aktif Rol Üstlenmesi", International Congresson Islamic Economics And Finance, 4. Cilt, Sayı. 1, Sakarya 2015, s. 190.

⁵⁹ Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları(No:5), Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Yayınları, Ankara 2010 s. 434.

⁶⁰ Ali Bardakoğlu, "İcara", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul 2000, Cilt: 21 s. 379.

sözleşme ile yatırımcının herhangi bir malın mülkiyetini satın almadan, belli bir süre için maldan yararlanma hakkını elde etme ve sözleşmede belirlenen vadenin sonunda da düşük bir bedelle malın mülkiyetinin yatırımcıya/kiracıya devredilmesini sağlayan bir finansman yöntemidir. Sözleşmede kiralanan malın kullanım alanının sınırları belirtilmesi gerekmektedir. Kiralanan malın mülkiyeti kiraya veren kişiye ait asli zilyet olmasa da ferri zilyet olarak sözleşmenin sonuna kadar devam eder. Böylece mülkiyetin devamından kiraya verenin sorumlu olduğu anlamına gelir. Kiralanan malın kullanım süresince hasara uğraması veya zayi olması sözleşmenin devamına engel olmaz⁶¹.

Murabahadan sonra Kiralama katılım bankalarının en çok kullandığı finansman sağlama yöntemidir. Türkiye’de bu yöntemle ilgili ayrı bir yasal düzenleme bulunmadığından geleneksel bankalarla benzer şekilde uygulanmaktadır. Geleneksel bankalar kiralama işlemleri için ayrıca kiralama şirketi kurmak zorundadır. Katılım bankaları ise kiralama şirketi olmadan doğrudan faaliyette bulunabilirler. Katılım bankaları kiralama yöntemiyle gayrimenkul yahut kullanım ömrü uzun olan araç-gereçlerin (uçak, iş makinaları, gemi vb.) finansmanı için kaynak sağlamaktadır. Aslında iki tür kiralama yöntemi uygulanmaktadır. Daimi kiralama ve mülkiyetin devri ile sona eren kiralama şeklindedir. Daimi kiralamada malın mülkiyeti sürekli olarak kiralama şirketinde kalır, malın yönetimi ise bankada kalır. Mülkiyetin devri ile biten kiralamada ise kira bedeli adı altında belirlenen taksitler ödendikten sonra malın mülkiyeti kiracıya geçer. Finansal kiralamanın en çok kullanılan türü kiralama sözleşmesi sonunda mülkiyetin kiracıya devredilmesi şeklindedir.

2.2.5. Selemler

Selem finansman yöntemi sözleşmelerinde, belirli bir malın veya hizmetin bedelinin tamamının peşin olarak ödenip, malın kendisinin ileri bir vadede satın alınmasını ifade eder⁶². Başka bir ifadeyle nakit sıkıntısı yaşayan bir şirketin ya da şahsın henüz üretmediği belirli bir malı (bakliyat, hububat, un, çimento, demir, kağıt vb.) üretimin gerçekleşeceği tarihte teslim etmek üzere peşin bedelle satmasına selem denir⁶³. Katılım Bankaları gelecekte üretilecek olan malın bedelini ödeyerek peşin

⁶¹ Fazıl Yozgat, Faizsiz Ekonomi; Sosyo-Ekonomik Yaklaşım, Araştırma Yayınları, Ankara 2010, s. 40.

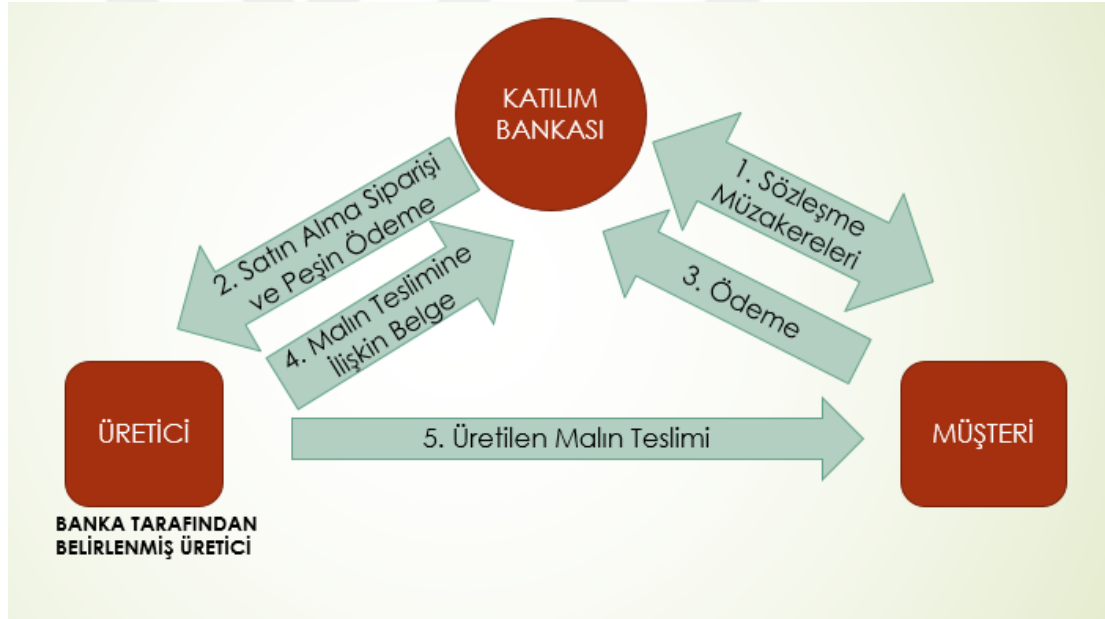
⁶² Bağış, 2019, <http://www.tkbb.org.tr>.

⁶³ İshak Emin Aktepe, Sorularla Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları, Erkam Matbaası, İstanbul 2012, s. 50.

satın alır. Vadesi geldikten sonra bu malı satabilir. İslam hukukuna göre altın, gümüş, para ve türevlerinin bu yöntemle satışı kesinlikle yasaktır. Para ve benzeri kaynaklardan elde edilen gelir faiz olarak değerlendirilmektedir. Daha çok İran’da kullanılan bir finansman yöntemidir⁶⁴.

İslami Bankalar Selem yönteminde oluşabilecek riskten korunmak için İstisna yöntemine benzer şekilde Paralel Selem sözleşmesi yapmaktadır. Müşterinin henüz üretmediği malı satın alan banka, müşteriye bedelini öder. Banka söz konusu malı tekrar Selem sözleşmesi kapsamında bir başka müşteriye satar ve bedelini peşin alır. Ürünün hasat zamanında ilk müşteri ürünü bankaya, bankada diğer müşteriye ürünü teslim eder⁶⁵. Çağdaş akademisyenler Paralel Selem işleminin sık yapılmasının faize yol açabileceğini bildirmektedir⁶⁶.

Şekil 2.2.3. Paralel Selem Uygulaması

Kaynak: Çalışmanın yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 2.2.3’te yapısı gösterilen Paralel Selem uygulamasının işlem adımları şu şekilde ifade edilebilir;

1. Müşteri ve Banka sipariş edilecek malların nitelikleri konusunda müzakere eder.

⁶⁴ Fazıl Yozgat, 2010, a.g.e., s. 45.

⁶⁵ Yanpar, 2014, a.g.e., s. 165.

⁶⁶ Siti Maria Wardayati, Ahmad Roziq, Wiwik Fitria Ningsih, Selem Finansman Ürününün İnovasyonu (Bir Vaka Çalışması), Global İş Araştırmalarındaki Gelişmeler Sempozyumu, Jember Üniversitesi, Cilt. 13, Sayı. 1, Endonezya 2017, s. 2406.

2. Banka, müşterinin istediği nitelikteki malı üreticiden sipariş eder ve peşin ödeme yapar.
3. Müşteri bankaya ödeme yapar.
4. Üretici bankaya malın üretimi ve teslimine ilişkin belge gönderir.
5. Üretici banka aracılığıyla malları müşteriye teslim eder.

2.2.6. İstisna

İstisna, bir kişinin belirli bir bedel karşılığında nitelikleri önceden belirlenmiş bir eseri meydana getirmesi için yapılan sözleşmeye denir⁶⁷. Günümüzde bu finansman yönteminde katılım bankaları ortada var olmayan ve gelecekte üretilecek bir malın satılarak belli bir zamanda teslimi karşılığında ücretin peşin, taksitli ve avans şeklinde ödenebildiği bir sözleşme yapmaktadırlar. Bu finansman yönteminde müşteri belirli bir peşinat ödedikten sonra kalan kısmı belli bir vade planı dahilinde bankaya geri öder. Üretim yapan büyük yatırımcıların daha henüz üretmedikleri mallara karşılık istisna sözleşmesi ile katılım bankalarından veya finans kurumları aracılığıyla sermaye sahiplerinden finansla destek sağlaması istisna yönteminin sağladığı esnekliklerden biridir⁶⁸. Bu yöntem genellikle kısa dönemli tarım ve inşaat projelerinde uygulanmaktadır.

Selem finansman yönteminden farklı olarak İstisna sözleşmelerinde eserin üreticisine ödeme tek seferde yapılmaz. Ödemeler genellikle bir plan dahilinde ve eserin teslimi sürecinde kademeli olarak yapılır⁶⁹. Son zamanlarda bu yöntem özellikle Körfez ülkelerinde büyük ölçekli konut projelerinde maketten satış finansmanında başarılı bir şekilde kullanılmaktadır.

2.2.7. Teverruk

Teverruk finansman yöntemi nakit bulmak amacıyla bir malın taksitle alınıp, satıcısından başka birine daha düşük bir bedelle peşin olarak satılmasıdır. Bu yöntemde nakit ihtiyacı olan kişi ihtiyacını karşılar. Teverrukla ilgili İslam alimleri arasında görüş birliği bulunmamakla beraber çoğunluğuna göre caizdir. Teverruk finansman yönteminin caiz olduğunu ileri sürenler alım satım sözleşmelerinin mala

⁶⁷ Hamza Aktan, "İstisna", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt. 23, İstanbul 2000, s. 393.

⁶⁸ Yozgat, 2010, a.g.e., s. 43.

⁶⁹ Gedikli, 2016, a.g.e., s. 220.

ulaşmak ya da malın karşılığı olan nakde ulaşmak için yapıldığını; her iki amacın da caiz olduğunu ifade etmişlerdir⁷⁰.

Teverruk finansman yöntemine başvuran kişinin amacı nakit sermaye bulmaktır. Çünkü malı satın alan kişinin maksadı gerçekten bu malı satın almak değildir. Onun asıl maksadı nakit ihtiyacını gidermektir, sermayeye sahip olmaktır. Bu işlemde şayet müşteri ile satıcı arasında yüksek fiyatla alınan bir malın daha düşük bir fiyatla satıcıya geri verilmesi şeklinde daha önceden yapılan bir anlaşma varsa bu işlem İslam alimlerine göre caiz olmaz⁷¹. Kısacası kişi satın aldığı malı bizzat aldığı kişiye geri satarsa caiz olmaz.

Katılım bankaları Teverruk finansman yöntemi sistemini ödeme güçlüğü çeken müşterilerin borçlarını yeniden yapılandırma amacıyla kullanmaktadır. Bu yöntemde katılım bankaları Londra Metal Borsası veya acentelik yapanlara belli komisyon ödeyerek müşteri adına hayali metal alınmakta, bu metal vadeli olarak bankaya satılmakta, bankada yatırımcısına anapara ve getiri garantili borçlanmakta ve daha sonra metal tekrar borsada satılarak nakde çevrilmektedir. Böylece Londra'daki acentelere belli bir oranda komisyon ödenerek alışveriş görüntüsü altında hileli faizcilik yapılmaktadır⁷². Uygulamada yapılan şekliyle Teverruk yöntemi eleştirilere maruz kalmaktadır.

2.2.8. Vekalet

Vekalet; Bir kimseyi hukuki işlem için kendi yerine koymak, bunun için o kimseye yetki vermektir⁷³. Vekalet yönteminde tasarruflarını İslami usullere göre değerlendirmek isteyen yatırımcıların bir kimseyi kendi yerine vekil tayin etmesidir. Bu yöntemde temel ilke vekil tayin edilen şirketin poliçe sahibinin vekili gibi hareket etmesidir. Günümüz uygulamalarında Vekalet yöntemi, bir çeşit acentelik sözleşmesi şeklinde kullanılmaktadır. Finans kuruluşuna teslim edilen tasarruflar İslami finansman yöntemlerinden olan, mudaraba, murabaha, icara, selem, sukuk ve istisna gibi faaliyetlerde finans kuruluşu bir yatırım uzmanı gibi değerlendirmektedir. Finans kuruluşunun görevi havuzda biriken fonlara ait tüm işlemleri önceden belirlenmiş bir ücret karşılığında yerine getirmektir. Bu fonlardan meydana gelen kar

⁷⁰ Aktepe, 2012, a.g.e., s. 112.

⁷¹ Affane, a.g.e. 2012, s. 218.

⁷² İslam İktisadı Araştırmaları Derneği, (www.iktisad.org.tr), (Erişim Tarihi: 06.11.2019).

⁷³ <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Faizsiz-Finans-Sozlugu-revised.pdf> (Erişim Tarihi: 21.12.2019).

veya zarar yatırımcılara aittir. Katılım bankası kar ve zarara ortak değildir. Ancak katılım bankası vekalet sözleşmesine aykırı hareket etmişse ve kusurundan kaynaklanan bir zarar varsa bu zararı telafi etmek zorundadır⁷⁴. Fon yöneticisi sözleşmede belirtilen ücrete ek olarak performansa dayalı prim de alabilir. Son yıllarda faaliyet gösteren Tekafül şirketlerinin çoğunluğu vekalet yöntemini kullanmaktadır.

2.2.9. Karz-ı Hasen

Güzel borç anlamına gelen Karz-ı Hasen herhangi bir karşılık beklemeden borç verme işlemidir. İslam dininde faiz yasak olmasından dolayı ihtiyaç sahiplerine paranın karşılığında herhangi bir fazlalık olmaksızın belli bir süre borç verilmesi tavsiye edilmiştir. Müslümanların zor durumda olanlara başta zekat olmak üzere fitre, sadaka ve benzeri yollarla yardım etmesi pek çok ayet ve hadiste emredilmiştir. Maddi sıkıntılar içinde olan Müslümanlara verilen zekat ve sadaka hiçbir zaman ödenmesi gerekmezken, Karz-ı Hasen geri ödenmek üzere verilen borçtur⁷⁵. Karz sözleşmesine konu olan malın borç alana teslimi ve alan kişinin de bu malın aynısını teslim etmesi gerekmektedir.

Karz-ı Hasen'in modern bankacılıkta uygulaması şu şekilde gerçekleşmektedir. Katılım Bankaları kurumsal veya bireysel müşteriyle yaptığı sözleşme çerçevesinde belirli bir teminat karşılığında belirli süreyle borç vermektedir. Katılım bankaları bu tür borç verdiği müşterisinden bu borçtan bağımsız olarak faizden kaçınmak için dosya masrafı adı altında bir miktar ücret alabilmektedir.

2.3. DİĞER FİNANSMAN MODELLERİ

Ticaret ve ortaklığa dayalı finansman ürünleri dışında İslam hukuku çerçevesinde uygulanan diğer iki yöntem Sukuk ve tekafüldür. Sukuk, sahipliğe dayalı bir nakit sağlama aracıdır ve belli dönemlerde nakit sıkıntısına giren kişi ve kurumların, yönetim haklarını paylaşmaksızın varlıkların menkul kıymetleştirilmesi için kullandığı bir yöntemdir. Diğer taraftan kişi ve kurumlar açısından ortaya çıkabilecek risklere karşı karşılıklı yardımlaşmayı esas alan Tekafül(İslami sigorta)

⁷⁴ Aktepe, 2012, a.g.e., s. 44.

⁷⁵ Canbaz, 2016, a.g.e., s. 147.

sistemi ile İslami prensipler çerçevesinde risk paylaşımı sağlanmaktadır. Konunun detayları aşağıda ifade edilmiştir.

2.3.1. Sukuk

Sukuk İslami finans mühendislerince batıdaki varlığa dayalı menkul kıymetleştirmeden esinlenerek oluşturulan çağdaş, güvenli ve riski en az bir finansal ürünün adıdır. Özellikle son yıllarda önemi ve halk tarafından benimsenme oranı giderek artan bir finansal araçtır. Sukuk; eşya, menfaat, hizmet, belirli bir yatırım veya projenin varlıkları üzerinde eşit değerdeki payları temsil eden sertifikalar olarak tanımlanmıştır⁷⁶.

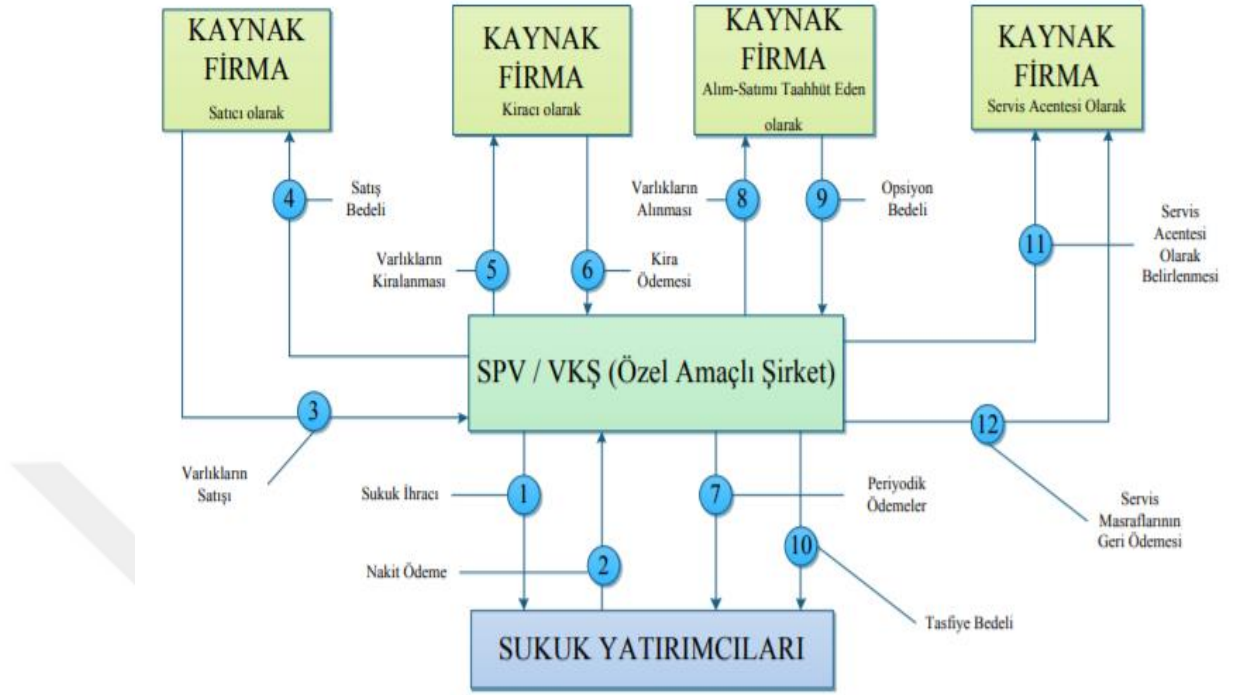
İslami finans çerçevesinde menkul kıymetleştirme anlamına gelen Sukukta asıl kural, senetlerin tahvil ve bonodan farklı olarak fiziki varlıklara dayalı olmasıdır. Sukuk literatürde tahvil, bono veya hisse senedine benzetilse de aslında bunlardan tamamen farklı olup, (sui generis) kendine özgü bir yapısı vardır. AAOIFI tanımına göre 14 farklı sukuk bulunmaktadır⁷⁷. Bunlardan en çok kullanılan sukuk çeşitlerinin başında İcra Sukuk gelmekte olup, Sermaye Piyasası düzenlemeleriyle kira sertifikası olarak ifade edilmektedir. Diğer sukuk çeşitlerinden bazıları Müşaraka Sukuk, Mudaraba Sukuk, Murabaha Sukuk ve Selem Sukuk'tur. Türkiye'de yasal olarak sadece İcra Sukukun yapılmasına izin verilmektedir. Bu sisteme göre ana firma kira sertifikası işlemine konu malları özel amaçla kurulmuş şirkete devreder. Bu şirket varlıkları menkul kıymetleştirerek yatırımcılara satar⁷⁸.

⁷⁶ Türkan, a.g.e., 2019, s. 69.

⁷⁷ Yanpar, 2014, a.g.e., s. 212.

⁷⁸ Yüksel, 2016, a.g.e. s. 183.

Şekil 2.3.1. İcara Sukuk Uygulaması

Kaynak: Hakan Aslan, Yüksek Lisans Tezi, Şekil 4: İcara Sukukun İşleyişi⁷⁹

Şekil 2.3.1’te yapısı gösterilen İcara Sukuk uygulamasının işlem adımları şu şekilde ifade edilebilir;

1. Varlık Kiralama Şirketi(VKŞ)⁸⁰ Sukuk ihracı yapar.
2. Sukuk yatırımcıları sukuk bedelini nakit olarak öder.
3. Gayrimenkule sahip olan kaynak firma nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla VKŞ ile alım satım sözleşmesi yapar. Bu sözleşme çerçevesinde gayrimenkulün belli bir süreliğine satışı gerçekleşmekte ve aynı zamanda tekrar kullanım için kira sözleşmesi yapılmaktadır.
4. Sukukun yatırımcılara satışı sonucu toplanan fonlar VKŞ tarafından Kaynak firmaya ödemesini gerçekleştirir.
5. VKŞ, satın almış olduğu gayrimenkulleri sözleşme süresince Kaynak firmaya kiralama işlemini gerçekleştirir.

⁷⁹ Hakan Aslan, Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi Ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s. 66.

⁸⁰ Varlık Kiralama Şirketleri(VKŞ); Sadece Sukuk ihraç etmek üzere kurulmuş belirli nitelikleri olan anonim şirketlerdir. Söz konusu varlık veya hakları VKŞ’ye devreden şirketlere ise ‘Kaynak kuruluş’ denilmektedir.

6. Kaynak firma sözleşmede belirtilen aralıklarla kira ödemelerini gerçekleştirmektedir.
7. VKŞ, Kaynak firmadan aldığı kiralara Sukuk sahiplerine payları oranında dağıtmaktadır.
8. Sukuk için sözleşmede belirtilen süre dolduktan sonra VKŞ, gayrimenkulleri Kaynak firmaya geri satar.
9. Kaynak firma satın aldığı gayrimenkullerin bedelini opsiyon sözleşmesi kapsamında VKŞ'ne geri vermektedir.
10. VKŞ, Sukuk yatırımcılarının paralarını ödeyerek Sukuk sertifikalarını geri almaktadır.
11. Kaynak firma ve VKŞ aralarında servis acentesi sözleşmesi yaparlar. Kaynak firma servis acentesi sözleşmesinde belirtilen bazı masraflar yapar.
12. VKŞ, Kaynak firmaya yapmış olduğu yönetim servis masraflarının ödemesini yapar.

Yukarıda bahsettiğimiz güvenli ve riski en az finansal ürünlerden biri olan Sukuk hem piyasaya yeni bir soluk getirerek piyasanın canlanmasını sağlamış hem de Müslümanların inançları temelinde yatırım yapabileceği bir ürün olarak karşımıza çıkmıştır. Sukuk aslında ticari faaliyete dayalıdır ve bundan dolayı düşük olan risk derecesini şeffaf bir şekilde ortaya koyması bu ürünü cazip hale getirmiştir.

2.3.2. Tekafül

İslami finans alanında tekafül, geleneksel sigortacılığın alternatifi bir yöntem olarak İslami sigortacılığı ifade etmek için kullanılmaktadır. Literatürde tekafül kelime anlamı olarak yardımlaşma, karşılıklı sorumluluk, müşterek risk paylaşımı, karşılıklı koruma ve üyeler arasında dayanışma ile sosyal sigorta anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. Tekafül terimi günümüz modern sigortacılığı kavramı olarak Muhammed (s.a.v) döneminde Arabistan'da yoktu. Ancak kabile üyelerinin bir havuzda fonlara katkıda bulunabildiği, bireylere veya ailelere sırayla yaralanma hakkının verildiği veya cinayetler için bu aileler tarafından ortaklaşa fonların ödendiği karşılıklı bir finansal koruma uygulaması vardı⁸¹. Müslüman toplumlarda

⁸¹ Shafiel A. Karim, The Islamic Moral Economy: A Study of Islamic Money and Financial Instruments, Brown Walker Press, Florida-USA 2010, s. 75.

19.yüzyıla kadar zekat, vakıf, ahilik teşkilatı benzeri kurumların varlığı sayesinde sigortacılık gelişmemiş ve böyle bir sigorta işlemine de ihtiyaç duyulmamıştır.

İslami sigorta olarak bilinen Tekafül sigortacılığı, belirli risklere maruz kalma ihtimali olan kişilerin bu rizikoların meydana gelmesi durumunda ortaya çıkacak zararların telafisi üzerine zarar ortaya çıkmadan önce sözleşme yapmalarıdır. Bu sözleşme gereğince katılımcıların aralarında belirli bir miktar para toplayarak bir fon havuzu oluşturmaları ve sözleşmeye katılan katılımcılardan biri herhangi bir zarara uğradığı zaman katılımcının zararı bu fon tarafından karşılanır. Fon havuzunda biriken fonlar İslami usullere göre faaliyet gösteren yatırım araçlarında değerlendirilmektedir.

İslami sigorta, Türkiye’de 2010 yılında uygulanmaya başlanmış olup, şu anda sadece iki şirket faaliyet göstermektedir. 2017 yılı itibarıyla sektörde sadece iki şirketin faaliyette bulunması sistemin ne kadar yeni olduğunu göstermektedir⁸².

⁸² Servet Yazıcı, İslam İktisadı ve Finansı, Ed.Hakan Sarıbaş, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, Zonguldak 2017, s. 186.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANSIN HUKUKİ YAPISI

Körfez ülkelerinde 1970'li yıllarda petrol fiyatlarında meydana gelen artış ve dünya genelindeki ekonomik durgunluk sonucu İslami finansa yönelik ilk uygulamalar başlamıştır. Bazı İslam ülkelerinde İslami finans yasaları geleneksel bankacılık yasalarından (ör. Kuveyt ve Malezya) ayrı kabul edilirken bazılarında İslami finans yasaları, mevcut bankacılık hukukunun bir bölümünün içinde (ör. Bangladeş ve Endonezya) kabul edilmiştir. Bazı ülkelerde ise İslami finansa ilişkin yasalarda faizli işlemler tamamen yasak olduğu için sadece İslami bankacılık yasaları (İran⁸³ ve Sudan⁸⁴) bulunmaktadır. Türk hukuk sisteminde ise ayrı bir İslami finans yasaları olmamakla beraber katılım bankacılığına ilişkin düzenlemeler 5411 sayılı bankacılık kanununda ve diğer sair mevzuatta kısmi düzenlemeler yapılmıştır. Dünyada yaşanan bu gelişmeler ışığında ülkemizde de devlet desteğiyle İslami finans alanına yönelik çalışmalar başlamıştır. Bu bölümde Türkiye'de DESİYAB ile başlayan İslami finans yolculuğunda Katılım bankacılığının önemli yapı taşlarından olan ÖFK'nın sisteme girişi hakkında bilgi verildikten sonra Katılım Bankalarının mevcut hukuki yapısına ilişkin çıkarılan kanun ve bu kanuna dayandırılarak çıkarılan yönetmelikler ve sair mevzuat uyarınca bilgi verilmeye çalışılacaktır. Türkiye'de İslami finans alanında yapılan tüm yasal düzenlemelere ilişkin mevzuat dizini EK-1'de verilmiştir.

3.1. ÖZEL FİNANS KURUMLARININ HUKUKİ GELİŞİMİ

Türkiye'de İslami finans alanında yapılan ilk çalışmalar 1975 yılında Türkiye'nin de kurucu üyelerinden olduğu İslam Kalkınma Bankasının kurulması sonucu bu alana yönelim başlamış ve devlet desteğiyle ilk olarak DESİYAB kurulmuştur. DESİYAB ile başlayan İslami finans yolculuğu hukuki alt yapının olmaması nedeniyle amacından uzaklaşarak faizli bankacılığa dönüşmüş daha sonra DESİYAB'ın kapanmasıyla sekteye uğramıştır. Ancak bu arada Türkiye İslam Kalkınma Bankasındaki payını artırarak daimi kurucu üyeler arasındaki konumunu

⁸³ İran'da 1979 yılında İran İslam Cumhuriyeti yeni Anayasasının yürürlüğe girmesiyle tüm bankalar millileştirilmiş ve faizli bankacılık yasaklanmıştır.

⁸⁴ Sudan Hükümeti tarafından 1989 yılında alınan bir kararla faizli konvansiyonel bankacılık yasaklanmıştır.

güçlendirmiştir. 1980 sonrasında İslami finans alanındaki eksikliği gidermek için 22.07.1983 yılında çıkarılan 70 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 90. maddesi ile bankalar dışında kurulacak özel finans kurumlarının bankalar kanununa tabi olmayacağı ve bu kurumların tabi olacağı mevzuat hükümlerinin Bakanlar Kurulunca tespit edileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu yasal hüküm ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma hakkındaki kanun⁸⁵ uyarınca Bakanlar Kurulu'nun 16.12.1983 tarihinde almış oldukları 83/7506 sayılı Kararı⁸⁶, buna ilişkin Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı çıkardığı 25.02.1984 tarihli Tebliği ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın(TCMB) belirlediği kurallar çerçevesinde Özel Finans Kurumları (ÖFK) faaliyet göstermeye başlamışlardır. Çıkarılan kararname sonucunda ÖFK'ya ilişkin düzenleme ve denetleme yetkisi Hazine Ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Merkez Bankasına verilmiştir. Bu kurumlar bu süreçte ÖFK'lara ilişkin denetim görevini ifa etmişlerdir.

Özel finans kurumlarından ilki 1985 yılında yabancı sermayeli Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. ile Faisal Özel Finans Kurumu A.Ş. kurularak faaliyete başlamışlardır. Bunları takiben 1988 yılında yine yabancı sermayeli Kuveyt Türk Evkaf Özel Finans Kurumu kurulmuştur. Daha sonra 1991 yılında Anadolu Özel Finans Kurumu, 1995 yılında İhlas Özel Finans Kurumu kurularak faaliyete başlamışlardır. Bu ÖFK'lar kısa sürede hızlı bir gelişim göstererek mali piyasanın güvenini kazanmışlardır. ÖFK'nın hızlı gelişim göstermelerinde zorunlu karşılık oranlarının cari hesapları için %10, yatırım hesapları için %1 uygulanırken geleneksel bankaların mevduat hesapları için bu oran %15 olarak uygulanmasının da etkisi vardır⁸⁷. Bu durum ÖFK için avantaj sağlamış olmakla beraber bu süreçte birçok zorluklarla da karşılaşmışlardır. Örneğin ÖFK'nın yapacağı reklamlarda İslam veya şeriat benzeri kelimelerin kullanılması yasaklanmıştır⁸⁸.

Bilindiği üzere normlar hiyerarşisinde Bakanlar Kurulu Kararı Kanun Hükmünde Kararnameden sonra gelmekte ve şekil şartları bakımında değiştirilmesi daha kolaydır. Finansal piyasalarda güven unsuru olarak görülen ÖFK'nda bir kanunla değil de Bakanlar Kurulu Kararı ve tebliğlerle faaliyet alanlarının

⁸⁵ Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun (1567 sayılı), T.C. Resmi Gazete, 1433, 25 Şubat 1930.

⁸⁶ Bakanlar Kurulu Kararı, T.C. Resmi Gazete, 83/7506, 16 Aralık 1983.

⁸⁷ Mercan Hatipoğlu, Dünya'da ve Türkiye'de İslami Finans Araştırma ve İnceleme, Ekin Yayınları, Bursa 2019, s. 131.

⁸⁸ Mücahit Özdemir ve Hakan Aslan, Türkiye'de İslami Finansın Dönüşümün Ekonomi Politikası, SETA yayınları, İstanbul 2017, s. 22.

düzenlenmesi ve denetlenmesi tartışma konusu olmuş ve bu durum hem yabancı yatırımcılar açısından hem de ÖFK çalışanları bakımından bir tedirginlik oluşturmuştur.

1998 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanununun 96.maddesinde değişiklik yapılarak ilk defa Özel Finans Kurumlarının bankacılık kanununa tabi olacağı belirtilmiştir. Yapılan bu düzenleme sonucunda kuruluşlarında çok geniş faaliyet alanına sahip olan ÖFK'lara kısıtlamalar getirilmeye başlanmıştır.

Bankalar kanununda ÖFK'lerden bahsedilmesi bu kurumlar hakkında bir takım düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerle beraber ÖFK'ların hesap cüzdanı verebilmesine, fon kullandırma sınırlarına, ortaklık yoluyla kullandırabilecekleri azami finansman sınırlarına ve hisse devirlerine ilişkin konularda bankacılık mevzuatına paralel konuma getirilmiştir.

Diğer önemli bir gelişme 4389 sayılı Bankacılık Kanunu⁸⁹'nun 23.06.1999 tarih ve 23734 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesi akabinde 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı kanunla değişiklik yapılmasıdır. Bu değişikliklerle ÖFK'nın kurulmasına dayanak olan 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ve bu karara istinaden çıkarılan tüm yasal düzenlemeler yürürlükten kaldırılarak bankacılık kanununda düzenlenmiştir. Ancak ÖFK'ya ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılması için iki yıllık geçiş süreci belirtilmiş ve bu süreçte ÖFK'lara ilişkin yapılan tüm düzenlemelerden 4389 sayılı kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. İki yıllık sürenin sonunda Özel Finans Kurumlarının Faaliyetleri hakkındaki yönetmelik 20.09.2001 tarih ve 24529 sayı ile Resmi Gazete'de yayımlanarak finans kurumlarına ilişkin daha önce yapılan tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Yeni düzenlenen yönetmelikle ÖFK fon toplama, fon kullandırma ve diğer bankacılık faaliyetlerinde önemli bir değişiklik meydana getirmemiştir. 4389 sayılı bankacılık kanununun ifadesiyle mevduat toplama yetkisi bulunmayan ÖFK yine eskisi gibi özel cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla fon toplayabilir, ekonomik faaliyetleri desteklemek için ticarete konu her türlü malı temin edebilir, kiralayabilir, ortaklık yoluyla yatırımları finanse edebilir ve diğer bankacılık faaliyetlerini yapabilir duruma getirilmiştir.

⁸⁹ Bankacılık Kanunu, (4389 sayılı) T.C. Resmi gazete, 23734, 23 Haziran 1999.

Özel finans kurumlarına ilişkin yapılan değişikliklerden biri de 12.05.2001 tarih ve 4672 sayılı kanunla 4389 sayılı bankalar kanununa 20/6.maddesine eklenen fıkrayla ÖFK Birliği'nin kurulması, toplanan fonlara ilişkin güvence fonunun oluşturulması, faaliyetleri sona eren ÖFK'nın tasfiyesine ilişkin değişiklikler getirmesidir. Yine aynı değişikliklerle ÖFK'larca verilen teminat mektuplarına ilişkin sorun ortadan kalkmıştır. Daha önce bazı kamu kurumları kendi mevzuatlarında bankalarca verilen teminat mektuplarının geçerli olduğuna ilişkin hükümlerden dolayı ÖFK'nın vermiş olduğu teminat mektuplarını kabul etmemekteydi.

Özel finans kurumlarının, Bankalar Kanunu içinde yer alması ile birlikte diğer tüm kanunlarda ÖFK'ya ilişkin hükümlerinin uygulanması bakımında banka statüsüne sahip olduğuna yer verilmiştir. Böylece 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, 6183 sayılı Amme Alacaklarının tahsili Usulü Hakkında Kanun, 2004 sayılı İcra İflas Kanunu, 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin korunması Hakkında Kanun, Finansal Kiralama kanunu ve 213 sayılı Vergi usul Kanununda banka olarak kabul edilmeleriyle birlikte statülerine ilişkin tartışma sona ermiş ve bankacılığın bir alt türü olarak kabul edilmişlerdir.

Özel finans kurumlarına ilişkin yapılan tüm bu düzenlemeler ülkemizde yaşanan kriz dönemlerinde gerçekleşmiştir. Önce 28 Şubat kriziyle ÖFK'nın kapanması ya da geleneksel bankacılığa dönüştürme tartışmaları yaşanmış akabinde 2001 yılında meydana gelen kriz ile de tüm bankacılık sistemi büyük bir yara alarak 20'ye yakın banka TMSF'ye devredilmiştir. Bu krizlere rağmen ÖFK finansal sistem içinde ayakta kalmayı başarmıştır. Kriz döneminde bankacılık sektörü içindeki payları %1'e kadar düşen ÖFK, Türkiye'de ekonominin düzelmeye başlamasıyla 2003 yılında payı %2'ye 2005 yılında da %2,4' yükselmiştir⁹⁰.

⁹⁰ Gedikli, 2016, a.g.e., s. 238.

3.2. KATILIM BANKALARININ MEVCUT HUKUKİ YAPISI

Türk Hukuku'nda 5411 sayılı Kanunun, 1/11/2005 tarih ve 25983460 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte ÖFK isimleri katılım bankası olarak değiştirilerek Türk Bankacılık sisteminin bir parçası olarak kabul edilmişlerdir. ÖFK'ların isimlerinin değiştirilmesi ile birlikte bankacılık sistemimizde Mevduat Bankaları, Katılım Bankaları ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları olmak üzere üç çeşit banka alt türü ortaya çıkmıştır. Bu yeni bankacılık kanunu ile katılım bankaları, mali sektör içindeki diğer bankalara eşit konuma getirilmiş ve hukuki yapılarının düzenlenmesiyle rekabet güçlerini artırmıştır. Bu düzenlemeler Türkiye'de Katılım Bankacılığı ile ilgili yapılan en önemli düzenlemelerdendir. Katılım Bankaları bu düzenlemeden sonra çok hızlı bir gelişim ve büyüme gösterip hukuki statüleriyle ilgili tartışmalar sona ermesine rağmen bu seferde konvansiyonel bankalarla aynı statüye sahip olmaları İslami açıdan ayrı bir tartışma konusu olmuştur.

Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde katılım bankalarına ilişkin "*Özel cari hesap: Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her zaman geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları,*

Katılma hesabı: Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kar veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları,

Katılım fonu: Katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı, ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır.

Katılım Bankaları bu madde düzenlemesiyle özel cari hesaplar ve katılım hesapları ile fon toplayabilmektedir. Finansman sahipleri, katılma hesapları ile bankanın faaliyetleri kapsamında fonları kullandırmasından ortaya çıkacak kar ve zarara bankayla yapılan sözleşme dahilinde ortak olmaktadır. Bankacılık kanunu katılım bankalarının faaliyetlerine ilişkin temel düzenlemeler getirmekle beraber bu bankaların faaliyetlerinde İslam hukukuna uygunluk konusunda detaylı bilgiler

içermemektedir. Bundan dolayı katılım bankaları kullandıkları finansal araçların İslam hukukuna uygunluğunu incelemek ve doğruluğunu onaylamak amacıyla konu hakkında İslami finans alanında uzman kişilerin görüşüne başvurmaktadırlar. Katılım bankalarının bazıları kendi bünyelerinde oluşturdukları danışma kurulundan onay alırken bazıları ise İslami finans alanında uzman bazı akademisyenlerden onay almaktadır. Bu durum farklı kişi ve kuruluşlardan alınan fetvalar sonucu uygulamada bazı farklılıklara sebep olmaktadır. Örneğin bir katılım bankası tarafından caiz görülüp uygulanan Teverruk benzeri bazı finansal işlemler başka katılım bankası tarafından caiz görülmeyip uygulanmamaktadır.

Konuya ilişkin BDDK'nun almış olduğu 22.02.2018 tarih ve 7736 sayılı kararla Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesinde mesleki ilke ve standartları belirlemek üzere Merkezi Danışma Kurulunun oluşumuna izin verilmiştir. TKBB tarafından 02.04.2018 tarih ve 253 sayılı tebliğ ile Merkezi Danışma Kurulu oluşturmuş ve kurulun çalışma usul ve esasları belirlenmiştir. Bu tebliğin 6/1.maddesinin (a) ve (b) bentlerinde, katılım bankalarının meslek ilke ve standartlarını belirlemek ile uygulamadaki farklılıkları gidermek görevinin olduğu ve aynı tebliğin 8.maddesinde de aykırı hareket edenlere yaptırım uygulanacağı ifade edilmiştir. Yine tebliğin 6/3.maddesinde, faizsiz finans faaliyetleri kapsamında görüş talep eden kamu kurum ve kuruluşları ile diğer kuruluşlara verilen görüşlere aykırı hareket edilmesi TKBB ve Danışma Kurulunun sorumlu olmayacağı bildirilmiştir. Ayrıca finans kurumları tarafından İslam hukuk kurallarına aykırı hareket edilmesi durumunda da nasıl bir yaptırım uygulanacağına ilişkin net bir hüküm de bulunmamaktadır.

Birçok İslam ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de Anglo-Sakson hukuk sisteminden veya Kıta Avrupası hukuk sisteminden alıntı yapıldığından, batının yasal sistemleri, İslami finansal ürünlerinin benzersiz özelliklerini destekleyen İslam hukukuna uygun ayrı yasalar bulunmamaktadır⁹¹. Şer'î kaynaklardan çıkarılacak kanunlar, batı hukukundan iktibas edilen kanun ve nizamlarına nazaran her zaman adalete ve günün şartlarına daha uygundur. Bu nedenle yasama faaliyetlerinde

⁹¹ Ahmed Habib, "İslam Hukuku, Uyarlanabilirliği ve Finansal Gelişim", Çev.Öznur Ak, Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, Cilt. 4 Sayı. 1, Sakarya 2018, s. 131.

yabancı bir hukukun yeri olmamalıdır⁹². İslam hukukuna uygun yasaların olmamasının bir sonucu olarak da birçok İslam ülkesinde İslam hukuk kurallarını uygulayan mahkemeler de bulunmamaktadır. İslami finansal faaliyetleri destekleyebilecek ve teşvik edebilecek müstakil kanun ve tüzükler gerekmektedir. Örneğin, Katılım bankalarının en çok kullandığı finansal araç olan murabaha ve hisse yatırımlarından oluşan müşaraka ve mudaraba yöntemi mevcut bankacılık kanunları ve çoğu hukuk sisteminde yer alan yasalar bu bankaların bu tür faaliyetleri aslına uygun yapmalarına izin vermemektedir. Bunu şu örnek üzerinden somutlaştırabiliriz. Katılım bankalarının en çok kullandığı finansman yöntemi olan murabaha (uygulamadaki şekli ile bireysel veya kurumsal finansman desteği) işlemlerinde katılım bankaları arasında farklı uygulamaların olması ve konvansiyonel bankalara benzer prosedürlerin olması gösterilebilir. Katılım bankalarından finansman kullanan bir müşteri taksitleri zamanında ödemediği takdirde gecikme cezası veya mahrum kalınan kar adı altında bir ödeme yapmaktadır. Yapılan bu ödeme yasalarda temerrüt faizi olarak ifade edilmektedir. Geleneksel bankalardaki gibi bireysel finansman desteğinde Türk Borçlar Kanunu⁹³ (TBK) hükümleri, kurumsal finansman desteğinde Türk Ticaret Kanunu⁹⁴ (TTK) hükümleri çerçevesinde temerrüt faizi oranları dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Finansman desteği neticesinde borçlunun temerrüde düştüğü veya borç hiç ödenmediğinde TBK, TTK veya İcra İflas Kanunu⁹⁵ hükümleri yerine İslam hukukunun özüne uygun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden Arabuluculuk veya Tahkim yoluyla uyuşmazlıkların çözülebilmesine ilişkin yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu durumda Arabuluculukta İslami esaslara uygun yeni bir sözleşme yapılabilir veya Tahkimde İslam hukukuna uygun bir karar verilebilir

Diğer taraftan Katılım bankaları geleneksel bankalar gibi topladıkları fonlar nedeniyle TCMB'ye zorunlu karşılık yatırmaktadır. TCMB bu zorunlu karşılıklar için 2010 yılı Eylül ayına kadar faiz ödemiş, bu tarihten sonra zorunlu karşılıklar için faiz ödemelerine son verdiğini açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra TCMB zorunlu karşılıklar karşılığında Katılım Bankalarına faiz veriyor sorunu sona ermiştir. Ancak bu durum daha netleşmeden TCMB tarafından yayımlanan zorunlu karşılıklara

⁹² İsmail Narin, "Son Devir Osmanlı Alimlerinden Ali Haydar Efendi'nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri", İLTED, Cilt. 2, Sayı, 46, Erzurum 2016 s. 59

⁹³ Türk Borçlar Kanunu (6098 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 27836, 04 Şubat 2011.

⁹⁴ Türk Ticaret Kanunu (6102 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 27846, 14 Şubat 2011

⁹⁵ İcra İflas Kanunu (2004 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 2128, 19 Haziran 1932.

ilişkin 2014/3 sayılı tebliğde; “Zorunlu karşılıklara Merkez Bankasınca tespit edilen usul ve esaslara göre faiz ödenebilir.” denilmek suretiyle katılım bankaları faiz alıyor sorunu tekrar ortaya çıkmıştır; ancak bu düzenleme bir öncekine göre ‘ödenir’ yerine ‘ödenebilir’ dendiği için bir ihtimale bırakılmış ve artık Merkez Bankaları tarafından Katılım Bankalarının zorunlu karşılıklara faiz ödenmediği bildirilmektedir⁹⁶.

Bankacılık kanunu içinde, Katılım Bankacılığı faaliyet alanları ile ilgili düzenlemeler geleneksel bankalara nazaran oldukça geniştir. Örneğin, bankacılık kanununda bankaların faaliyet alanları ile ilgili 4.maddesinde en az sınırlama katılım bankalarına ilişkindir. Katılım bankaları mevduat toplama hariç tüm finansal faaliyetleri yapabilir durumdadır.

Keza bankacılık kanunun krediler ile ilgili 48/1.maddesinde; katılım bankaları hem birinci fıkradaki (bankalarca verilen nakdi krediler, konragarantiler, ciro, ters repo işlemlerinden alacaklar vb.) faaliyetleri yapabilir, hem de ikinci fıkrasında sadece katılım bankalarına özgü (finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, kar ve zarar ortaklığı yatırımları vb) faaliyetleri yapabilirler.

Yine bankacılık kanunun gayrimenkul ve emtia üzerine işlemlerle ilgili 57. maddesinde de bankaların yapamayacağı faaliyetler belirtilmiş ancak Katılım bankaları bu yasak ve sınırlamaların dışında tutularak faaliyet alanları geniş bırakılmıştır.

Türkiye’de İslami finans sektörüyle ilgili yasalarda çok fazla hüküm bulunmaması aslında yeni kanuni düzenlemelerin yapılması bakımından bir kolaylık olarak görülmelidir. Çünkü mevcut uygulamalarda asıl sorun alt kanuni (yönetmelik tebliğ vb.) düzenlemelerde görülmektedir. Müstakil bir kanun düzenlenmesi sonucunda İslami finansın gelişmesi ve büyümesi sağlanabilir. Bu yasal düzenlemeler yapılırken İslami finansla ilgili tüm tarafların görüşlerine önem verilmeli, uluslararası uygulamalardan istifade edilmeli, mevcut mevzuattan kaynaklanan kısıtlar nedeniyle yapılan problemlerli uygulamalar çözüme kavuşturulmalıdır.

⁹⁶ Türkan, 2019, a.g.e., s. 58.

3.3. İSLAMİ FİNANSLA İLGİLİ DİĞER MEVZUAT

Bankacılık kanunu dışında kanun düzeyinde İslami finansa ilişkin ayrıntılı bir yasal düzenleme bulunmamakla beraber Tekafüle ilişkin Katılım Sigortacılığı yönetmeliği ve Sukuka ilişkin Kira Sertifikaları Tebliği yürürlüktedir. Konuya ilişkin detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kira Sertifikaları (Sukuk)

Türk hukukunda uygulama alanı bulan kira sertifikaları (İcara Sukuk) Sermaye Piyasası Kanunu'na⁹⁷ dayanılarak çıkarılan 01.04.2010 tarih ve 27539 sayılı Kira Sertifikalarına ve Varlık kiralama Şirketlerine İlişkin Tebliğ ile düzenlenmiştir. Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilen kira sertifikaları 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un⁹⁸ 7/A maddesi kapsamında yapılmaktadır. Daha sonra resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 07.06.2013 tarih ve 28670 sayılı Kira Sertifikaları Tebliğ hükümleri ile diğer kuruluşlarca ihraç edilen kira sertifikalarının ihracı düzenlenmiştir. Tebliğ ile fon ihtiyacı olan şirketler sermaye piyasalarından kira sertifikası ihracı yoluyla fon temin etmektedirler.

Mezkur tebliğin 3.maddesine göre kira sertifikası; *“her türlü varlık veya yararlanma hakkının finansmanını sağlamak amacıyla varlık kiralama şirketi tarafından ihraç edilen ve sahiplerine bu varlıklardan yararlanma hakkından sağlanan gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan bir sermaye piyasası aracıdır”*. Kira sertifikalarında bahse konu hak sadece nakit akışı değil aynı zaman mülkiyet hakkıdır⁹⁹. Ancak bu mülkiyet hakkı, mevzuatımızdaki 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu¹⁰⁰(TMK)nunda geçen paylı mülkiyet kavramından farklı bir anlam içermektedir. TMK'nun 688.maddesi'nde; *“Paylı mülkiyette birden çok kimse, maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla maliktir. Başka türlü belirlenmedikçe, paylar eşit sayılır. Paydaşlardan her biri kendi payı bakımından malik hak ve yükümlülüklerine sahip olur. Pay devredilebilir,*

⁹⁷ Sermaye Piyasası Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 17416, 30 Temmuz1981.

⁹⁸ Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, 24721, 09 Nisan 2002.

⁹⁹ Hakan Erkuş ve İbrahim Çenberlitaş, İslami Finans Araçlarından Olan Sukuk'ların Muhasebeleştirilmesi, International Congresson Islamic Economics And Finance, 3. Cilt, Sayı. 1, Sakarya 2015 s. 5.

¹⁰⁰ Türk Medeni Kanunu(4721 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001.

rehnedilebilir ve alacaklılar tarafından haczettirilebilir” denilmektedir. Sukuk sertifikalarında ise sukuk yatırımcılarının bu tür bir paylı mülkiyet hakkından bahsedilemez. Bu sertifikalardaki mülkiyet hakkı havuzlardaki varlıklardan elde edilen gelirden pay alma hakkı sağlayan senetleri ifade etmektedir. AAOIFI'nın sukuk tanımında geçen paylı mülkiyet hakkı ise, hukuki mülkiyet hakkı olmadığı, bir varlığa ilişkin getirinin ve riskin üstlenildiğini ifade etmek için kullanılan ekonomik mülkiyet hakkına işaret etmektedir¹⁰¹.

Sukuk sertifikalarına ilişkin vergi kanunlarında birçok vergisel kolaylık sağlanmıştır. Örneğin kurumlar vergisi kanununda kaynak kuruluş tarafından ihraç edilen kira sertifikaları daha sonra tekrar kaynak kuruluşa devredilmesi durumunda elde edilen kazançlar kurumlar vergisinden muaftır. Bu durum kira sertifikalarına verilen önemi göstermektedir.

Sukuk ihracının istenilen seviyede yapılmamasının en önemli sebeplerinden biri gerekli hukuki alt yapının oluşturulamamış olması gelir. Ayrıca mezkur tebliğde AAOIFI tanımında geçen 14 sukuk çeşidinden sadece icara sukukun tanımı yapılmış olup, icara sukukun ihracına izin verilmektedir. Bu durum Türkiye'nin Uluslararası piyasada sukuk ihraçlarının faaliyet alanlarının sınırlarını kısıtlamaktadır. AAOIFI'nin yaptığı sukuk tanımına benzer şekilde yasalarımızda sukukun tanımlanmasıyla sukuk ihraçlarının hızlı bir şekilde artacağı öngörülmektedir.

3.3.2. İslami Sigorta (Tekafül)

Türkiye'de Tekafül sigortacılığın yasal alt yapısına ilişkin bir düzenleme 2017 yılına kadar bulunmamaktaydı. Teorik olarak tekafül şirketinin kurulması için belirli bir sermayeye de ihtiyacı yoktur. Ancak tekafül şirketleri geleneksel sigorta şirketlerinin tabi olduğu 5684 sayılı sigortacılık kanununa¹⁰² tabi oldukları için ya anonim şirket olarak ya da kooperatif şeklinde kurulmak zorundadır. Yasal olarak da bir sermaye alt sınırı belirlenmiş olmaktadır. 20.09.2017 tarih ve 30186 sayılı Katılım Sigortacılığı¹⁰³ hakkındaki yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle İslami sigortacılık için yasal alt yapı zemini oluşturuldu. Daha önce sigortacılık kanunu kapsamında Tekafül şirketleri bankalar nezdinde teminat buldurmak

¹⁰¹ Bafra, 2016, a.g.e., s. 60.

¹⁰² Sigortacılık Kanunu(5684 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 26552, 14 Haziran 2007.

¹⁰³ Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 30186, 20 Eylül 2017.

zorundaydılar. Bu durumda sigorta şirketleri için faiz gelirine sebep oluyordu¹⁰⁴. Katılım bankalarının kurulması ve mezkur yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle bu sorunu ortadan kaldırmıştır. Ancak İslami sigortacılık sisteminin İslam hukuk kurallarına uygun faaliyet gösterebilmesi için geleneksel sigortacılık kanunundan ayrı bir kanun düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

3.3.3. İslami Hisse Senedi Piyasaları

İslami hisse senetleri İslam hukuk kurallarına göre faaliyet gösteren şirketlerin hisselerini ifade eder. İslami hisse senetlerine ilişkin sermaye piyasası kanununda ve sair mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamakla beraber TKBB ve Bizim Menkul Değerler A.Ş. tarafından 2011 yılında Katılım30 endeksi ve 2014 yılında da Katılım50 endeksi ile Katılım Model Portföy endeksi oluşturulmuştur¹⁰⁵. Endeksler Bizim Menkul Değerler A.Ş. tarafından sağlanmakta ve Borsa İstanbul tarafından hesaplanmaktadır. Bu endeksler sayesinde İslami hisse senetleri ayrılmaktadır. Ancak bu endekslerin inceledikleri şirket sayısı kısıtlıdır.

İslami finansın gelişimi için İslami sermaye piyasası yasal çerçeveye kavuşturulmalıdır. Bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşların yetki sınırları belirlenip güçlendirilmelidir. Piyasada faaliyet gösteren şirketlerin İslam hukuk kurallarına aykırı hareket edilmesi halinde gerekli yaptırım olmalı ve ortaya çıkabilecek spekülasyonlarda gerekli tedbirler alınmalıdır.

¹⁰⁴ Kaya, 2017, a.g.e., s. 235.

¹⁰⁵ Mehmet Fatih Buğan, İslami Hisse Senedi Piyasası, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2019, s. 48.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de İslami Finansa yönelik yasal düzenlemeler hükümetlerin dünya görüşlerine göre değişiklik göstermiş, bazı dönemlerde oldukça zor süreçlerden geçilmiştir. 1983 yılında faaliyete başlayan ÖFK 1999 yılına kadar yasal dayanaktan yoksun halde Bakanlar Kurulu kararı ve tebliğlerle faaliyet göstermişlerdir. 1999 yılından sonra da ÖFK’nın Bankalar Kanunu’na daha sonrasında ise Katılım bankacılığı adıyla 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu tabi olmaları önemli adımlardır. Ancak tüm bu yasa değişiklikleri İslami finansın kendine özgü durumu olan üretim ve ticarete dayalı kar ve zarar paylaşım temelini dikkate almamaktadır.

Faizli bir sistemin kurumları örnek alınarak faizsiz bir sistem olan İslami finans kurulamaz. Bu nedenle İslami finans alanına yönelik kanunlaştırmalarda yabancı hukukun yeri olmamalıdır. Çünkü kanun yapmada aranan şartlarda çağa ve milli bünyeye uygunluk aranmaktadır. Bu da ancak İslamın her çağa uygulanabilen ilkeleri ve kökleri milli olan kanunlarla yapılabilir. İslami finansal kurumlara yönelik (katılım bankacılığı, İslami sigortacılık, İslami hisse senetleri, Kiralama sertifikaları(sukuk) vb.) yapılan işin şekil ve özüne uygun, dünyadaki uygulamalar dikkate alınarak, hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki yatırımcıların bu kuruluşların faaliyetlerinin İslam hukuk esaslarına uygunluğu konusundaki soru işaretlerini ortadan kaldıracak yasal düzenleme yapılmalıdır. Bu düzenlemeler sadece bankacılık veya sigortacılık işlemlerini değil, dünya borsalarında işlem gören holding şirketlerinden küçük esnafa kadar tüm işletmelerin faaliyetlerini kapsayacak şekilde olmalıdır.

Türkiye’de İslami finans sektörünün gelişmesi ve büyümesi İslami finans ve bankacılık ile ilgili yasaların değişimine bağlı olacaktır. İslami finans kurumlarının kendi aralarında, kamu kurum ve kuruluşları veya sektörde faaliyet gösteren diğer paydaşlarla yaşanabilecek uyuşmazlıklar için İslam’ın özüne uygun alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin (Arbuluculuk, Tahkim vb.) uygulanabilmesine yasal zemin oluşturulmalıdır. Bu değişiklikler yapılırken İslami finansla ilgili tüm tarafların görüşleri dikkate alınmalı, uluslararası İslami finans uygulamalarından istifade edilmeli, mevcut yasalardan kaynaklanan kısıtlar nedeniyle geleneksel bankacılıktan devşirilerek yapılan sorunlu uygulamalar çözüme kavuşturulmalıdır.

Sonuç olarak İslami finansal kuruluşların önündeki tek engel, ne uzun vadeli yatırım alanlarının kısıtlılığı, ne geleneksel finansal sistemin küresel krizlerle karşılaştığı riskler, ne de yaşadıkları likidite bolluğudur. Asıl sorun İslam dininde hayatın her alanına ilişkin genel hükümler olmasına rağmen İslami finansal kurum ve kuruluşların faaliyetlerini kapitalizm ürünü olan geleneksel finans teorileri kapsamında uygulamak zorunda kalmalarıdır. Bu sorunların çözüme kavuşturulması için hem İslam hukukunu ve mevcut hukuk sistemini çok iyi bilip bundan hüküm çıkarabilen, hem de günümüz finans uygulamalarına hakim olan akademisyenler ve bu alanda faaliyet gösteren uygulamacıların fikirleri doğrultusunda hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

AFFANE, Hüsameddin, Fıkhi ve Ahlaki Yönleriyle İslam'da Ticaret, (Çev. Servet Bayındır), Polen Yayınları, İstanbul 2012.

AKTAN, Hamza, "İstisna", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt:23, İstanbul 2000, s. 393-396.

AKTEN ÇÜRÜK, Suna, "Factors Effecting The Development Of Islamic finance In Turkey", International Interdisciplinary Business-Economics Advancement Conference (IIBA-2014).

AKTEPE, İshak Emin, İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, Erkam Matbaası, İstanbul 2010.

AKTEPE, İshak Emin, Sorularla Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları, Erkam Matbaası, İstanbul 2012.

ASLAN, Hakan, Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

ATAR, Abdulkadir, "Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye'de İslami Bankacılığın Genel Durumu", Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Cilt.6 Sayı.4, Karabük 2017, s. 1029-1062.

BAFRA, Erdem, İslami Bankacılıkta Sukuk (Kira sertifikaları) ve Uygulaması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

AYDEMİR, Efrail, Hukuk Uygulamasında Faiz, Adalet Yayınevi, Ankara 2001.

BAĞIŞ, Bilal, Yeni Dönemin Finansman Araçları, SETA Analiz No:294, 2019, <http://www.tkbb.org.tr>.

BAĞIŞ, Bilal, BÖÇKÜN, Bahar, ve KAYA, Şirvan, "Yerel Kalkınmanın Finansmanında Alternatif Bir Model Olarak İslam İktisadı ve Finansı", 5. International Regional Development Conference Proceedings Book, Bingöl 2019.

BARDAKOĞLU, Ali, "İcara", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Cilt:21, İstanbul 2000, s. 378-380.

BAYINDIR, Servet, İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul 2005.

BAYINDIR, Servet, Fıkhi ve İslami Açından İslami Finans (Para ve Sermaye Piyasaları 2), Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015.

BUĞAN, Mehmet Fatih, İslami Hisse Senedi Piyasası, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2019.

BUHARİ, Muhammed b.İsmail, Sahihu'l Buhari, (I-IV) Darül Hadis, Kahire 2004.

CHAPRA, Muhammad Umer, İslam İktisadında Ahlak ve Adalet, (Çev.Mehmet Saraç), İsifam Yayınları, İstanbul 2014.

CAMGÖZ, Mevlüt, İslami Sermaye Piyasaları Araştırma-İnceleme, Ekin Yayıncılık, Bursa 2018.

CANBAZ, Mustafa, Katılım Bankacılığı, Beta Basım Yayıncılık, İstanbul 2016.

ÇELİK, İsmail, “Din ve Kapitalizm Kıskaçındaki Katılım Bankalarının Geleceği”, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 1, Sayı. 2, Rize 2015, s. 80-97.

ÇELİK, İmran, “Meşru’ Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı”, Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 1, Sayı. 3, Adıyaman 2017, s. 381-395.

DİKKAYA, Mehmet ve KUTVAL, Yunus, Katılım Bankacılığı: Türkiye Örneği, Savaş Yayınevi, Ankara 2014.

DOĞAN, Bahar Burtan, KAYA, Mehmet, ve NARÇİÇEK, Nevzat, “Dünya Bankacılık Sektöründe İslami Bankacılık Sisteminin Gelişimi, Çalışma Prensipleri ve Türkiye’de İslam Bankacılığı Üzerine Bir Analiz”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 48, Diyarbakır 2017, s. 175-190.

EL-HASKEFİ, İmam Azam Ebu Hanife Müsnedi, (Çev. Mustafa Acioğlu), Kayıhan Yayınları, İstanbul 2015.

ELMAN, Abdullayev, “Bir Finansman Modeli Olarak Mudarabe’nin Faizsiz Bankacılıkta Etkin Şekilde Kullanılması Sürecinde Sivil Toplum Örgütlerinin

Aktif Rol Üstlenmesi”, International Congresson Islamic Economics And Finance, 4.Cilt, Sakarya 2015, s. 189-200.

EN-NECCAR, Ahmed, El-Mudarebe'l- Müştereke ve Meda Tatbikuha fi Masarifi'l-İslamiye, El Cami'etü'l İslamiyye, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Gazze 2002.

ERKUŞ, Hakan ve ÇENBERLİTAŞ, İbrahim, İslami Finans Araçlarından Olan Sukuk'ların Muhasebeleştirilmesi, International Congresson Islamic Economics And Finance, 3.Cilt, Sakarya 2015, s. 1-16.

FEYZİOĞLU, Necmettin Feyzi, Borçlar Hukuku, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1980.

GEDİKLİ, Ayfer ve ERDOĞAN, Seyfettin, Katılım Bankacılığı: Türkiye ve Dünya Uygulaması, Ed. Seyfettin Erdoğan, Ayfer Gedikli ve Durmuş Çağrı Yıldırım, İslam Ekonomisi ve Finansı, Umuttepe Yayınları, İstanbul 2016 s. 195-247.

HABİB, Ahmed, İslam Hukuku, Uyarlanabilirliği ve Finansal Gelişim, (Çev. Öznur Ak), Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi Cilt: 4, sayı 1, Sakarya 2018, s. 121-136.

HATİPOĞLU, Mercan, Dünya'da ve Türkiye'de İslami Finans Araştırma ve İnceleme, Ekin Yayınları, Bursa 2019.

ISLAHİ, Abdul Azim, Islamic Finance:From Niche to Mainstream in the Academic World, Islamic Banking and Finance Review, Cilt: 1, Sayı: 1, Lahor 2014, 37-48,

IFSB, Islamic Financial Services Industry Stability Report 2019, Kuala Lumpur 2019, Islamic Financial Services Board.

KARİM, Shafiel A., The Islamic Moral Economy: A Study of Islamic Money and Financial Instruments, Brown Walker Press, Florida-USA 2010, s. 75.

KAYA, Ferudun, (Ed.), Katılım Bankacılığı, Beta Yayınları, İstanbul 2017.

KELLEROĞLU, Fatma, “Katılım Bankacılığı Alanında Yaşanan Küresel Gelişmeler”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt. 7, Sayı. 2, Kahramanmaraş 2017, s. 157-172.

KUR'AN-I KERİM.

KUTLUATA, Münir, “Sakarya’da Bankacılık ve Türk Ticaret Bankası”, Sosyoloji Dergisi Konferansları, Sayı.11, Sakarya 1970, s. 55-106.

MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyin İbnü’l-Haccac el-Kuşeyri, (öl.261/874), el-Camiu’s-Sahih, Sahihu’l Müslim,(I-V), Darül Hadis, Kahire 1997.

NARİN, İsmail, “Son Devir Osmanlı Alimlerinden Ali Haydar Efendi’nin Hayatı, Hukukçuluğu ve Eserleri”, İLTED, Cilt. 2, Sayı, 46, Erzurum 2016 s. 51-80

ÖZER, Kadir ve ŞEKEROĞLU, Sinan, “Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı”, Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (Bafad) Cilt. 4 Sayı. 2, Ankara 2017, s. 15-25.

ÖZDEMİR, Mücahit ve ASLAN, Hakan, Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümün Ekonomi Politikası, SETA yayınları, İstanbul 2017.

ÖZSOY, İsmail, Türkiye’de Katılım Bankacılığı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul 2011.

PEHLİVAN, Pınar, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi cilt. 1 Sayı. 31, Konya 2016, s. 296-324.

SİDDİQİ, Mohammad Nejatullah, Lecture Two: Recent History Of Islamic Banking And Finance, University of California, Anderson Graduate School of Management, Los Angeles 2001, Erişim tarihi: 24.07.2019
<http://www.siddiqi.com/mns/Lecture2.htm>

SOBOL, Iwona, “Avrupa Birliği Ülkelerinde İslam Bankacılığı, European İntegration Studies”, University of Gdańsk, Armii Krajowej, Cilt. 9 Sayı. 1 Poland 2015, s. 184-197, <http://eis.ktu.lt/index.php/EIS/article/view/12806/7199>

SÜMER, Gökhan ve ONAN, Fatih, “Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları”, Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt. 3, Sayı. 17, Ankara 2016, s. 296-308.

TABAKOĞLU, Ahmet, İslam İktisadına Giriş, Dergah Yayınları, İstanbul 2016.

TEKBAŞ, Mehmet Şükrü, İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği, Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Notları, İstanbul 2013.

TEKİNAY, Selahattin, AKMAN, Sermet, BURCUOĞLU, Haluk ve ALTOK, Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitapevi, İstanbul 1996.

TÜRKAN, Yavuz, 33 Soruda İslami Finans Ve Bankacılık, İmaj Yayınevi, Ankara 2019.

WARDAYATI, Siti Maria, ROZİQ, Ahmad, NİNGSİH, Wiwik Fitria, Salam Finansman Ürününün İnovasyonu (Bir Vaka Çalışması), Global İş Araştırmalarındaki Gelişmeler Sempozyumu, Jember Üniversitesi, Cilt. 13, Sayı. 1, Endonezya 2017, s. 2402-2420.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları İle Uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu yayınları 5, Ankara 2010.

YANPAR, Atila, İslami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar, Scala Yayınları, İstanbul 2014.

YAZICI, Servet, İslam İktisadı ve Finansı, Ed.Hakan Sarıbaş, Bülent Ecevit Üniversitesi yayınları, Zonguldak 2017.

YOZGAT, Fazıl, Faizsiz Ekonomi; Sosyo-Ekonomik Yaklaşım, Araştırma Yayınları, Ankara 2010.

YÜKSEL Serhat, İslami Bankacılıkta Fon Toplama/Fon Kullandırma Yöntemleri ve İslami Finansmanda Sukuk, Ed. Seyfettin Erdoğan, Ayfer Gedikli ve Durmuş Çağrı Yıldırım, İslam Ekonomisi ve Finansı, Umuttepe Yayınları. İstanbul 2016, s. 175-193.

Bakanlar Kurulu Kararnamesi (83/7506 sayılı), T.C. Resmi Gazete, 18256, 16 Aralık 1983.

Bankacılık Kanunu, (4389 sayılı) T.C. Resmi gazete, 23734, 23 Haziran 1999.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Tebliği, T.C. Resmi Gazete, 18323, 25 Şubat 1984.

İcra İflas Kanunu (2004 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 2128, 19 Haziran 1932.

Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, 24721, 09 Nisan 2002.

Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, T.C. Resmi Gazete, 18610, 19 Aralık 1984.

Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 30186, 20 Eylül 2017.

Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, 18344, 29 Şubat 1984.

Türk Bankacılık Kanunu (5411 sayılı), T.C. Resmi Gazete, 25983, 01 Kasım 2005.

Türk Borçlar Kanunu (6098 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 27836, 04 Şubat 2011.

Türk Medeni Kanunu(4721 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001.

Türk Ticaret Kanunu (6102 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 27846, 14 Şubat 2011.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun (1567 sayılı), T.C. Resmi Gazete 1433, 25 Şubat 1930.

Sermaye Piyasası Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 17416, 30 Temmuz 1981.

Sigortacılık Kanunu(5684 Sayılı), T.C. Resmi Gazete, 26552, 14 Haziran 2007.

(<http://www.tkbb.org.tr>). Erişim Tarihi: 01.12.2019

(<http://www.tmsf.org.tr>). Erişim tarihi: 30.11.2019

İslam İktisadi Araştırmaları Derneği, (<http://www.iktisad.org.tr/katilim-bankaciliginin-ruhuna-el-fatiha-mi/>) Erişim Tarihi: 06.11.2019

(<http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Faizsiz-Finans-Sozlugu-revised.pdf>) Erişim Tarihi: 21.12.2019

EK-1 TÜRKİYE'DE İSLAMİ FİNANS ALANINDA YAPILAN YASAMA FAALİYETLERİ

YASAL DÜZENLEMENİN ADI	RESMİ GAZETE	
	TARİHİ	SAYISI
Özel Finans Kurumları (ÖFK) Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	19.12.1983	18256
ÖFK Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Karara İlişkin Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Tebliği	25.02.1984	18323
ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 84/7833 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	21.03.1984	18348
T.C. Merkez Bankası 1 No'lu Tebliği	21.03.1984	18348
ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 85/10129 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.12.1985	18955
ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair 91/2130 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	02.10.1991	21009
T.C. Merkez Bankası 2 No'lu Tebliği	27.05.1992	21240
ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 93/5104 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	13.01.1994	21817
T.C. Merkez Bankası 3 No'lu Tebliği	02.06.1994	21948
T.C. Merkez Bankası 4 No'lu Tebliği	27.01.1995	22184
ÖFK'nın Şube Açma Esaslarına İlişkin Hazine Müsteşarlığı Tebliği	11.01.1997	22874
Hazine Müsteşarlığının, ÖFK'nın Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararnameye İlişkin Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayrinakdi Yükümlülükler Standart Rasyosu Tebliği	11.01.1997	22874

25/02/1984 tarih ve 18323 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Hazine Müsteşarlığı Tebliğ	11.04.1997	22961
T.C. Merkez Bankası 5 No.lu Tebliği	26.11.1997	23182
ÖFK'nın Şube Açma Esaslarına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Hazine Müsteşarlığı Tebliğ	05.03.1998	23277
T.C. Merkez Bankası 6 No.lu Tebliği	05.06.1998	23363
ÖFK Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Hazine Müsteşarlığı Tebliği	25.09.1998	23474
T.C. Merkez Bankası 7 No.lu Tebliği	06.11.1998	23515
ÖFK Kurulması Hakkındaki 83/7506 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 98/12065 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	01.12.1998	23540
4389 sayılı Bankacılık kanunu	23.06.1999	23734
T.C. Merkez Bankası 8 No.lu Tebliği	13.02.1999	23610
ÖFK'nın Kurulması Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair 99/13621 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	11.12.1999	23903
4389 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4491 Sayılı Kanun	19.12.1999	23911
T.C. Merkez Bankası 9 No.lu Tebliği	25.11.2000	24241
4389 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4672 Sayılı Kanun	25.05.2001	24416
ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik	20.09.2001	24529
Özel Finans Kurumları Birliği Statüsü	26.10.2001	24565
ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	07.03.2002	24688
Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliği	18.09.2002	24880
ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	31.12.2002	24980

ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	20.06.2003	25144
Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	27.06.2003	25151
ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	22.04.2004	25441
ÖFK'nın Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	10.11.2004	25639
5411 Sayılı Bankacılık Kanunu	01.11.2005	25983
Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü	28.02.2006	26094
Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kar ve Zarara Katılma Oranları ile Kredi İşlemlerinde Faiz Dışında Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında 2006/1 Sayılı Tebliğ	09.12.2006	26371
Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ (THP Tebliği)	26.01.2007	26415
Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında 2007/1 Sayılı Tebliğ	03.02.2007	26423
Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine ilişkin esaslar hakkında Tebliğ	01.04.2010	27539
Kira Sertifikalarının vergilendirilmesi ile ilgili yasal düzenleme 6111 sayılı kanun ile gerçekleştirilmiştir.	25.02.2011	27857
Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu	13.12.2012	28496
Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Kira Sertifikasına İlişkin Hükümleri	03.04.2013	28622
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası) Tarafından İstanbul'da Kurulması Öngörülen Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezine	30.09.2013	28789

İlişkin 2013/5440 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı		
Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik	24.04.2013	28627
Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Usul ve Esaslar Tebliği	07.06.2013	28670
Zorunlu Karşılıklar Hakkında 2013/15 sayılı Tebliğ	25.12.2013	28862
Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	03.10.2014	29138
Faizsiz Koordinasyon Kurulu(Başbakanlık Genelgesi)	15.12.2015	2015/17
Katılım Sigortacılığı Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	20.09.2017	30186
TKBB Bünyesinde Danışma Kurulunun Kurulması Hakkında Tebliğ	02.04.2018	253

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	MEHMET YILMAZ
Doğum Yeri	SİVEREK
Doğum Tarihi	20.12.1983

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ/ADALET
Üniversite	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ/İŞLETME
Üniversite	KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ/HUKUK

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	13 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	BİLİRKİŞİLİK, ARABULUCULUK,
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	SELAHATTİN EYYUBİ MAH. 1516 SOK. NO:4/8 MERKEZ/BİNGÖL
E-mail	av-mehmetyilmaz@hotmail.com